ROČNÍK III. 1949. SEŠIT 6–7.

ČESKÁ MYKOLOGIE

Časopis Čsl. mykolog. klubu pro šíření znalosti hub po stránce vědecké i praktické.

Rediguji:

Prof. Dr. K. CEJP,
MUDr. J. HERINK,
I. CHARVÁT,
Dr. A. PILÁT.

V PRAZE
dne 15. srpna 1949.

OBSAH:

Dr. Albert Pilát: Za prof. Josefem Velenovským 65
MUDr. Josef Herink: Zemřel Ing. Stanislav Havlena. 67
Ing. R. Benda: Hřib plavý (Boletus impolitus Fr.) v pražských sadech. 69
Rudolf Veselý: Prášivka plstnatá (Bovista tomentosa [Vitt.] de Toni) na Slovensku. 72
Fr. Šmarda: Nový nález špičky odporné (Marasmius foetidus Fr. ex Sow.) na Moravě. . . . 73
Václav Vacek: Druhý příspěvek k poznání našich podzemek (Hypogeí). 75
MUDr. Jos. Herink: Pohár smrti - muchomůrka zelená (Amanita phalloides [Fr. ex Vaill.] Quél.). 76
Dr. Mirko Svrček: Houby na spáleništích. . . . 83
Nové nálezy vzácnějších hub v Československu. 87
MUDr. Jos. Herink: Plžatka březnová v Českoslov. 92

Nákladem Čsl. mykologického klubu v Praze. - Administrace: Praha II, Krakovská 1. Tel. 311-31.
Vytiskla knihtiskárna Otakara Štivína (v národní správě) v Praze II, Vojtěšská ulice čís. 212.

Předplatné Kčs 60·—.

COMMONWEALTH 9 FEB 1954

Z činnosti Čsl. mykologického klubu.

Zpráva o valné hromadě ČMK za období 1948 dne 30. V. 1949.

Valná schůze, konaná v posluchárně bot. ústavu Karlovy university, byla zahájena předsedou ČMK Dr. A. Pilátem. Přivítal shromážděné členy (hlavně pražské) a zástupce odbočky ČMK z Brna, jejího předsedu pplk. A. Procházku. V úvodu své předsednické zprávy vyzval přítomné, aby povstáním uctili památku 10 členů, zemřelých od poslední valné hromady, z nichž poslední byl prof. Dr. Velenovský, nestor čsl. mykologů a čestný člen ČMK. Dr. Pilát omluvil dále nepřítomného I. místopředsedu prof. Dr. K. Cejpa, který se potěšitelně zotavuje ze svého vážného onemocnění. Zhodnotil pak stručně činnost ČMK za uplynulé období, která při příznivé sezoně r. 1948 doznala dalšího rozšíření a prohloubení. ČMK koná práci jistě záslužnou, oceňovanou i ministerstvem školství, věd a umění formou subvence k vydávání časopisu „Česká mykologie".

Jednatel I. Charvát podal ve své zprávě obraz práce ČMK v uplynulém období v přesnějších číslicích. Vycházek se školením praktických houbařů bylo uspořádáno 27, přednášek 35 (přednášeli pp. prof. Dr. K. Cejp, Ing. St. Havlena, Dr. Jos. Herink, I. Charvát, Dr. J. Kubička, RNC. K. Kult, Dr. A. Pilát, Ing. Z. Schaeffer, Dr. M. Svrček, Dr. G. Šindelka a R. Veselý). Výstava hub v Praze nemohla být uspořádána pro nedostatek vhodné místnosti. V Brně a některých jiných městech bylo uspořádáno za vedení nebo účasti členů ČMK několik úspěšných výstav. V r. 1948 vyšel II. ročník „České mykologie", která postupně proniká do řad čsl. mykologů i do zahraničí.

Z pokladní zprávy (sestavené A. Šmejkalem) bylo zřejmo, že hospodářství spolku i při značných výlohách, spojených s vydáváním časopisu, je vyvážené. Za předpokladu, že budou placeny dlužné členské příspěvky, není nutno valné hromadě doporučiti zvýšení členských příspěvků. Na odůvodněný návrh pplk. A. Procházky valná hromada schválila, aby odbočka ČMK Brno vybírala kromě členských příspěvků zvláštní příplatek ke krytí vlastní režie.

Na návrh revisorů účtů bylo uděleno odstupujícímu výboru absolutorium. Na nové správní období zvolilo členstvo výbor takto: předseda — Dr. A. Pilát, I. místopředseda — prof. Dr. K. Cejp, II. místopředseda — MUDr. Jos. Herink, jednatel — I. Charvát, pokladník — A. Šmejkal, zapisovatel — Dr. M. Svrček, členové výboru — V. Vacek, Fr. Guth, Dr. Jiří Kubička, J. Bubník, RNC. K. Kult, R. Veselý, náhradníci členů výboru — Fr. Kuneš, Ing. A. Příhoda, Dr. Jos. Oktávec, PhMr. K. Voneš, revisoři účtů — Fr. Opršal a RNC Fr. Kotlaba.

Valná hromada jmenovala čestným členem ČMK prof. Dr. K. Cejpa a zaslala mu pozdrav shromážděného členstva a výboru.

Z přednešeného programu výboru pro další období vyjímáme:

1. v časopisu „Česká mykologie" rozšíření části, určené praktickým houbařům, na 1/3 rozsahu listu, 2. účast ČMK na velké houbařské výstavě, pořádané v září 1949 botanickým oddělením Národního musea v Praze, 3. uspořádání dalších výstav hub ve větších venkovských městech, 4. vypracování návrhu na sjednocení zdravotnických předpisů pro uvádění jedlých hub do oběhu, 5. za účasti IV. interní kliniky lékařské fakulty Karlovy university v Praze akce k vybudování evidence otrav houbami v ČSR.

Pplk. A. Procházka přednesl stručnou zprávu o činnosti brněnské odbočky ČMK a její další práci. Byla sledována se značným zájmem.

Výstava čerstvých hub v Praze.

bude za účasti ČMK uspořádána botanickým oddělením Národního musea v Praze ve výstavních sálech jeho hlavní budovy na Václavském náměstí v Praze, v září 1949. Přesné datum bude oznámeno plakáty a v denním tisku, venkovským zájemcům bude na požádání zvláště sděleno. Zásilky čerstvých hub, řádně vypravené, jsou vítány (na adresu: Botanické oddělení Národního musea v Praze II, Václavské nám. 68. — výstava hub).

Kromě čerstvých hub budou vystavovány i houby preparované, modely, obrazy (originály čsl. malířů) a literatura.

Dr. Albert Pilát:

Za prof. Dr. Josefem Velenovským.

Profesor Dr. J. Velenovský rozmlouvá na zahradě v Mnichovicích s MUDrem H. Hühnem. Zvětšený obrázek z filmu, který natočil p. B. Veselý dne 25. IV. 1949.

Když jsem před rokem blahopřál svému stařičkému učiteli, p. prof. Dru J. Velenovskému, k jeho 90tým narozeninám a odevzdával mu výtisk svého latinského překladu jeho popisů nových druhů hub, které uveřejnil v díle „České houby", jako slavnostní spis vydaný Čsl. botanickou společností k uctění jeho tak řídkého životního jubilea, netušil jsem, že s ním mluvím naposled. Věřil jsem sám, věřil i on a věřili všichni známí, že dožije se skutečně jubilea stoletého. Osud však rozhodl jinak! Zesnulý zesnul klidně a náhle bez nemoci a bez bolesti, v dobré náladě až do poslední chvíle, krátce po svých 91tých narozeninách.

Na první stránce přinášíme neobvyklý obrázek, — jest to totiž poslední obraz, který byl zhotoven, — zvětšený výňatek z 20timetrového filmu, který natočil pan B. Veselý dne 25. dubna, tedy tři dny po jeho 91tých narozeninách a 12 dní před smrtí. Krátký tento film jest velmi zdařilý. Zachycuje jeho typickou tvář, vážnou i rozesmátou, a charakteristická gesta, plná temperamentu i v 91 letech. Na snímku rozmlouvá s ním MUDr. H. Hühne pod kvetoucí jabloní. Starý pán byl v posledních letech trochu nedoslýchavý a proto mluví mu do ucha.

Prof. Dr. Josef Velenovský narodil se v Čekanicích u Blatné 22. dubna 1858 a zesnul klidně v ranních hodinách dne 7. května 1949 v Mnichovicích. Tato prostá životní data skrývají v sobě nejen předlouhou dobu téměř jednoho staletí, ale také ohromnou a jedinečnou plodnou práci, kterou zesnulý vykonal a kterou obdivujeme nejen dnes, ale budeme obdivovati i v budoucnu. Prof. Velenovský byl originální v každém ohledu — zjevem, osobností, jednáním, ale také prací. Jeho práce nikdy nevznikaly kompilací, nýbrž byly vždy výsledkem pozorování a přemýšlení. Proto jest v nich tolik nového. Pracoval pilně vědecky téměř až do poslední chvilky svého života. Ještě v roce 1947, když mu bylo 89 let, připravil do tisku poslední své dílo „Novitates Mycologicae Novissimae", 300stránkovou latinskou knihu, v níž popsal množství nových druhů hub, hlavně terčoplodých, které nasbíral v době druhé světové války v okolí Mnichovic, nebo které obdržel od svých četných přátel z různých krajů Československa. Ke knize nakreslil dvě dvoutabule. Jest skoro neuvěřitelné, že tak jemné kresby mohl nakresliti stařec 90tiletý.

O jeho životě napsal jsem více ve svém článku k jeho 90tým narozeninám, který byl uveřejněn ve 2. ročníku tohoto časopisu na str. 33—38 (1948), zároveň s jeho fotografií. Bližší životní údaje a výčet jeho vědeckých prací nalezne čtenář v několika životních črtách, které byly uveřejněny při příležitosti jeho životních jubilejí. Jsou to hlavně následující: Prof. Dr. K. Cejp: K 70. narozeninám prof. Dra J. Velenovského, Mykologia, roč. V., 1928; Dr. L. Viniklář: Význam prof. Dra J. Velenovského ve fytopaleontologii, Věstník Stát. geol. ústavu ČSR, roč. IV, č. 2/3, 1928; prof. Dr. J. Klika: K 80tým narozeninám prof. Dra J. Velenovského, Krása našeho domova, roč. 30, str. 49—50, 1938; Dr. Jar. Veselý: K 90tým narozeninám prof. PhDra J. Velenovského, Ochrana přírody, roč. 3, str. 25—27, 1948.

Slavnostní pohřeb zesnulého konal se dne 10. května 1945 o 15. hod. z kostela v Mnichovicích. Pohřební výlohy hradilo ministerstvo školství věd a umění, které vyslalo také svého zástupce odb. radu prof. Dra Vaněčka, aby se na pohřbu se zesnulým rozloučil a položil na hrob věnec min. školství. Pražští účastníci pohřbu, v počtu asi 80 osob, odjeli z Prahy ve

dvou velkých autobusech, ostatní účastníci v osobních automobilech. Pohřbu súčastnil se rektor Karlovy university prof. Dr. Mukařovský, prorektor prof. Dr. Bydžovský, děkani a proděkani všech šesti fakult doprovázeni pedely v krojích, četní zástupci jiných korporací a společností a množství místního obyvatelstva. Na hřbitově u prostého hrobu nad rakví rozloučili se se zesnulým prof. Dr. Vaněček za ministerstvo školství věd a umění, prof. Dr. F. Novák za Karlovu universitu a botanický ústav, kulturní atašé bulharského vyslanectví leg. rada Kjuljavkov za bulharskou vládu, Dr. A. Pilát za Národní museum a Čsl. mykologický klub a za všecky nesčetné přátele houbařské, Dr. I. Klášterský za Čsl. botanickou společnost a Klub přírodovědecký v Praze a zástupce místního národního výboru za město Mnichovice. Smuteční obřady byly zakončeny sborovou písní, kterou krásně zazpívaly děti místní školy.

Pohřeb měl ráz důstojný a velmi slavnostní. Přispělo k němu také počasí, které zprvu bylo pošmourné, ale při obřadech nad hrobem zasvítilo slunce na rakev tonoucí v záplavě květin, které zesnulý tolik miloval.

MUDr. Josef Herink:

Zemřel Ing. Stanislav Havlena.

Ing. St. Havlena dlel naposled v kruhu svých houbařských přátel o valné hromadě Čsl. mykologického klubu 30. května 1949. Jak sám řekl, přišel se s námi rozloučit... Znali jsme sice vážnost jeho onemocnění, ale znali jsme také houževnatost svého drahého přítele. Proto jsme nechtěli věřit jeho slovům, která řekl ve zřejmé předtuše blížící se smrti. Doufali jsme spíše v novou shledanou. Naše naděje byla však zklamána: Ing. St. Havlena zemřel po krátkém zhoršení své nemoci dne 14. VI. 1949.

Životní běh zesnulého byl naplněn neúnavnou činností až do posledních okamžiků. Narodil se 13. XI. 1879 v Čížové u Písku. V l. 1890—1897 vystudoval gymnasium a vyšší reálku v Písku a s vyznamenáním složil maturitní zkoušku. Studoval dále v rodinných tradicích vysokou školu strojního inženýrství při Vy-

soké škole technické v Praze. Po několikerém přerušení studií, které bylo způsobeno vojenskou službou, praksí a rodinnými důvody, složil s úspěchem předepsané státní zkoušky v r. 1911. Působil pak jako strojní inženýr u různých zaměstnavatelů a získal zejména mnoho zkušeností v oboru orthopedické prothetiky zaměstnáním v Jedličkově ústavu pro zmrzačelé v Praze. Tyto zkušenosti plně uplatnil jako přednosta technického oddělení Zemského úradu pre pečlivosť o válečných poškodencov pre Slovensko v Bratislavě, kde působil od 17. XII. 1919. Vybudoval na Slovensku orthopedické dílny a složitou administrativu přídělu orthopedických pomůcek. V lednu 1928 byl přeložen s titulem odborového rady do ministerstva sociální péče v Praze, kde působil až do svého pensionování v r. 1939.

Po splnění všech povinností dobrého úředníka a pečlivého otce rodiny věnoval Ing. St. Havlena všechen svůj volný čas mykologii. I v tom, jak v mykologii pracoval, projevují se všechny krásné vlastnosti jeho charakteru, z nich na prvém místě svědomitost a houževnatost. Brzy po svém příchodu do Prahy stává se 1. VII. 1928 jedním z nejpracovitějších členů Čsl. mykologické společnosti. Od r. 1928 se pravidelně účastní mykologických exkursí, zprvu jako pozorný posluchač, brzy však jako spolupracovník Ing. V. Saka a po jeho onemocnění se stává jeho nástupcem (spolu s V. Vackem). Během let vedl na sta houbařských vycházek do bližšího i vzdálenějšího pražského okolí, při nichž neúnavně a trpělivě poučoval účastníky o prakticky důležitých houbách a získával mykologii další přátele. Uveřejněný snímek jej zachycuje při rázovitém způsobu debaty na mykologické exkursi v Klánovicích 9. XI. 1941. Jistě budou na něho vděčně vzpomínati ti nesčetní praktičtí houbaři, které doslova vychoval v dobré znalce hub. Setkávali jsme se s ním na velkých pražských houbařských výstavách, o něž měl od r. 1932 podstatné zásluhy neúnavným opatřováním hub z vycházek. Dlouhá léta pořádal vlastní stálou výstavku hub v Praze-Pankráci. Byl jedním z nejvěrnějších návštěvníků přednášek, které rovněž zásoboval houbami pro demonstraci.

V uznání jeho práce zvolilo jej členstvo Čsl. mykologické společnosti po smrti Ing. V. Saka v r. 1941 místopředsedou. V této funkci, kterou zastával až do 13. VI. 1945, byl Ing. St. Havlena bedlivým a neústupným strážcem spolkového řádu a práva. Byl pravou osobou na svém místě v boji proti všem nesprávnostem v tehdejší Čsl. mykologické společnosti a snažil se vždy o to, aby celá činnost spolku byla postavena na odborný a pouze mykologii sloužící základ. Z těchto jeho snah připomínám alespoň vybudování t. zv. poradního výboru (v l. 1943—1944), který se později stal organisační základnou Čsl. mykologické společnosti za vedení akčního výboru v letech 1945—46. Položil tak mezi prvními základy Čsl. mykologickému klubu

v jeho dnešní podobě a velmi se zasloužil o organisaci čsl. mykologie. Ani těžká vleklá choroba (která se projevila v lednu 1945 při mykologické exkursi) mu nezabránila, aby se dále neúčastnil ruchu v kruhu Čsl. mykologického klubu.

Těžiště mykologické práce Ing. St. Havleny byla mykologie praktická. Díval se na houby vždy jako na cenný přínos pro lidskou výživu, jak se vyznává v jediné své publikované práci „Jsou houby hodnotnou živinou nebo jen pochutinou?" (Časopis čsl. houbařů 21:125—8, 1942). Vzpomínám na jeho stálou snahu opříti tento názor o průzkum vědeckým způsobem. Snažil se vzbuditi zájem úředních činitelů o tento výzkum a měl v plánu zřízení mykologického výzkumného ústavu. Spolu s prof. Dr. K. Kavinou podal v r. 1944 přísluš. ministerstvu memorandum o zřízení mykologického výzkumného ústavu při Českomoravském svazu zahradnicko-vinařském v Praze. Tento plán se sice nezdařil, ale mnohé iniciativní návrhy Ing. St. Havleny se přece jen později v té nebo oné formě uplatnily.

Také odborní mykologičtí pracovníci budou na zemřelého vděčně pamatovati jako na obětavého dodavatele často vzácného materiálu ke studiu. Ing. St. Havlena znal naleziště mnohých vzácných druhů. Mnoho sběrů, uložených v herbářích botanického oddělení Národního musea v Praze přímo sběratelem nebo prostřednictvím herbářů jiných mykologů (J. Herink, M. Svrček, V. Vacek) bude stále svého sběratele připomínati. —

Svoji vzpomínku na vzácného přítele Ing. St. Havlenu končím slovy, která jsem k němu pronesl jménem Čsl. mykologického klubu v rozloučení při pohřbu 21. VI. 1949: „Vaše zásluhy o čsl. mykologii jsou velké a nikdy jich nebude zapomenuto. Děkuji Vám za veškerou Vaši práci jménem všech čsl. mykologů, zvláště pak jménem členstva a výboru Čsl. mykologického klubu v Praze".

Ing. R. Benda:

Hřib plavý (Boletus impolitus Fr.) v pražských sadech.

Pražský sadový komplex Petřína a Kinského zahrady jest po mykologické stránce velmi zajímavý a bohatý na nálezy. Při soustavném průzkumu, který zde provádím již více let, setkal jsem se zejména v Kinského zahradě s celou řadou vzácných hub.

Jednou z nich je hřib plavý (či skvrnitý, *Boletus impolitus Fr.* = *B. aquosus* Krhz. = *B. leoninus* Krhz. = *B. sericeus* Krhz.), který v našich krajích patří k druhům ne právě obyčejným.

Poprvé jsem jej našel 22. VIII. 1942 v polostínu pod duby v nízké staré trávě, ve 2 exemplářích soudečkovitého tvaru, ještě ne úplně vyvinutých. Proto jsem nemohl tento žlutohřib

ihned určit. Objevil se tam opět 15., 22. a 25. VI. a 1. VII. 1943, vždy ve 2 od sebe poněkud vzdálených plodnicích. Při nálezu 1. VII. podařilo se mi jeden kus uchovat na místě ještě 4 dny a za tuto dobu vyrostl jeho klobouk v průměru o další 4 cm. 23. IX. téhož roku se na stanovišti objevila krásná srostlice dvou kusů, kterou fotografoval Dr. Herink. Další nálezy byly 30. VI., 2. VII., 11. VIII. a 22. IX. 1944, vždy přibližně na stejném místě, jednou také na severním svahu za Hladovou zdí. Naposled sbíral jsem hřib plavý na přibližně stejném stanovišti 13. IX. 1948 ve 3 exemplářích. Z nich jeden dospívající a jeden dospělý byl opět fotografován Dr. Herinkem, třetí o prům. klob. 6 cm vyrostl po 4 dnech v mohutný kus s kloboukem 15 cm širokým. Doba výskytu plodnic se tedy pohybovala mezi červnem až zářím, vždy po delším suchu.

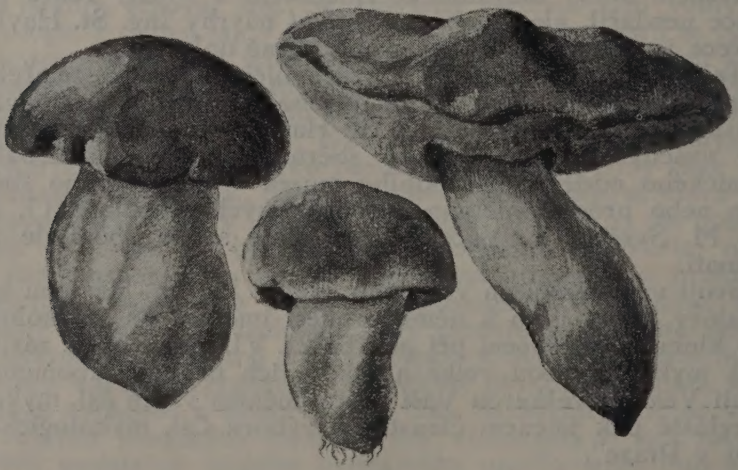

Hřib plavý (Boletus impolitus Fr.). Praha XVI.-Kinského zahrada, 22. VI. 1943 (mladý kus) a 13. IX. 1948 sbíral Ing. R. Benda. Maloval Ing. R. Benda, grafická úprava prof. Jan Herink.

Podávám popis houby podle mých sběrů, který se dobře shoduje s popisy na př. Kallenbachovým a Skyvovým (Mykologia 6:67—69, 1929).

Klobouk v mládí polokulovitý, hnědě olivový, pak poduškovitý a více do barvy žluto-lvové, na otlačených místech nahnědlý, tvrdý, masitý, hrubě jamkatý neb hrbolatý, nelesklý, v prům. 5—15 cm, pokožky neslupitelné. Rourky zlatožluté, od třeně oddálené žlábkem 3—5 mm hlubokým, velice husté; ústí drobounká (zvláště u okraje klob.), okrouhlá, ale i nepravidelně hranatá, čistě zlatožlutá až chromově žlutá, po poškrábání naprosto neměnlivá. Třeň v mládí soudečkovitý, pak válcovitý, na basi ztenčený a s menším roubíkem, 5—8 cm dlou-

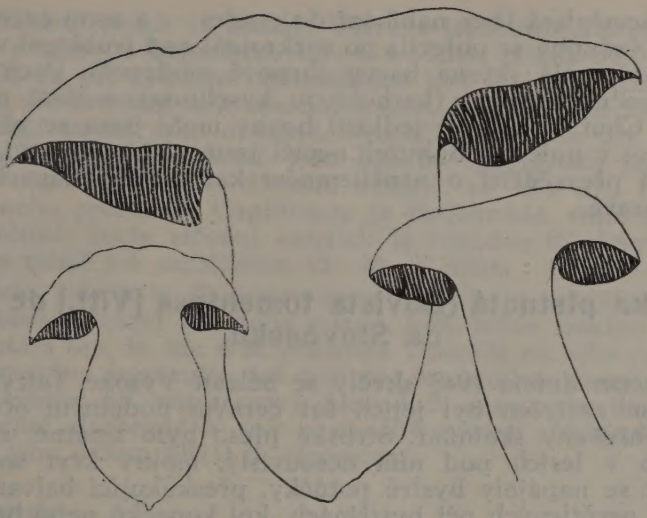

Hřib plavý (Boletus impolitus Fr.)· Praha XVI.-Kinského zahrada, 22.—25. VI. 1943 a 17. IX. 1948 (prostřední kus) sbíral Ing. R. Benda. Řezy plodnicemi (3/5 orig.—lin.). Kreslil Ing. R. Benda, grafická úprava prof. Jan Herink.

Hřib plavý (Boletus impolitus Fr.)· Praha XVI.-Kinského zahrada, 13. IX. 1948 sbíral Ing. R. Benda (herb. myc. Herink No. 1206/48). Zmenšeno podle měřítka. Photo: Dr. Jos. Herink.

hý, 2,5—5 cm tlustý, naprosto bez síťky, vločkatý, v krčku krásně zlatožlutý, jinak žlutý s červenými skvrnami, na basi nahnědlý. Dužnina v mládí světle citronově žlutá, později dosti světlá, nad rourkami a u okraje třeně zlatožlutá, šťavnatá, na-

prosto neměnlivá (bez nabíhání do modra — z osmi exemplářů pouze u jednoho se objevila po rozkrojení nad trubkami v mokrém místě malá skvrna barvy chrpově modravé). Pach slabě ale význačně fenolem (karbolovou kyselinou), zvláště při zavadání. Chuť sladká. O jedlosti houby mohl jsem se přesvědčiti pouze v polévce. Bohužel, neměl jsem větší množství, abych se mohl přesvědčiti o nepříjemném karbolovém zápachu při jeho úpravě.

Rudolf Veselý:

Prášivka plstnatá (Bovista tomentosa [Vitt.] de Toni) na Slovensku.

Koncem dubna 1948 skvěly se bělostí Vysoké Tatry a jen tu a tam roztržen byl jejich šat černým podélným otvorem, holými hřebeny skalními. Štrbské pleso bylo smutné, zakryté ledem a v lesích pod ním nesouvislý, mokrý kryt sněhový, z něhož se napájely bystré potůčky, přeskakující balvany. Na místech osvětlených při bystřinách, kol kopečků nebo balvanů, vykvétaly krásné kyčelnice žlaznaté (*Dentaria glandulosa* W.) a na pastvinách se modral šafraník Heuffelův (*Crocus Heuffelianus* Herb.).

Při pěšině u osamělé vily nad nádražím „Štrba stanicí" bylo roztroušeno na ploše asi pro dvě dlaně s roztaženými prsty 19 drobných prášivek velikosti prášivky šedé (*Bovista plumbea* Batsch). Doma jsem je určil jako prášivku plstnatou (*B. tomentosa* [Vitt.] de Toni) dle Hollósova díla „Die Gasteromyceten Ungarns".

Tam autor (na str. 126) píše, že houba roste velmi řídce v horách. Uvádí pro ni tato naleziště: Kecskemet, Bugacz, Monostor, Nagy-Körös a Hajdu-Hadház. Dále píše, že ji sbíral Bresadola v Tyrolích, Morgan v Ohio a popsal jako *B. minor*, Lloyd ve státu Washington a pojmenoval *Bovistella dealbata*. Roste dále ve Francii, Italii a Německu. Pro tak nepočetná naleziště lze míti tuto houbu opravdu za velmi vzácnou.

Dne 23. IV. 1948 nalezené plodničky vyrostly v r. 1947 a v mládí byly asi velikostí, tvarem i zbarvením podobny prášivkám šedým; Hollós píše, že jsou v mládí bílé a síťkované. Dospělé houby byly kulovité, kaštanově hnědé s nádechem měďovým, 1—2 cm v prům. (jedna největší až 3 cm v prům.); Hollós udává rozměry 8—12 mm, u drobných 5—6 mm. Mnou sbírané plodničky vyrostly v řídké skupině, ale ve dvou případech byly dvě a dvě k sobě pevně přimknuté, skoro srostlé. Jeden exemplář byl v hořejší polovině bledý. Endoperidie je papírovitá, podajná, nahoře otevřená štěrbinkou nebo nepravidelně roztrženým malým ústím s okrajem rovným nebo pyskatě obráceným.

Výtrusný prach je hnědý, Výtrusy jsou kulovitě eliptické, hnědé, s tukovou kapénkou, 3,5—4×4—4,5 μ, zřídka až 5 μ. Hollós píše, že při zvětšení 750násobném jeví se jemně tečkovanými, což při zvětšení 1000násobném mizí. Při zvětšení 500násobném zdají se mi jako orosené, operličkované, ale při 1000násobném zvětšení souhlasně jsou hladké. Sterigmata jsou bezbarvá, obyčejně 8—10 μ dlouhá, vzácně až 12 μ dl., 1 μ silná, rovná nebo prohnutá. Capillitium je žlutohnědé, silně větvené, tlustostěnné, takže střední kanálek je třetinou tloušťky; v nejtlustším místě má capillitium 15—18 μ v prům.

Místo, kde byla *B. tomentosa* nalezena, je ve výšce 950 m nad mořem. Pokud je houba mladá, bílá, může snadno zůstati pominuta s tím, že jde o *B. plumbea*. Dospělá na sebe upozorní svým tmavým zbarvením, jež nejspíše je podobno zbarvení prášivky černavé (*B. nigrescens*); ale od *B. nigrescens* ji odlišuje neobyčejná drobnost a pak pospolitý výskyt. Mikroskopické detaily jsou ovšem bližší *B. nigrescens*.

Fr. Šmarda:

Nový nález špičky odporné (Marasmius foetidus Fr. ex Sow.) na Moravě.

Vzácnou tuto špičku jsem sbíral ve stinné houštině dubové pařeziny v lese „Zlobice" u Kuřimě, 17. VII. 1948. Rostla ve značném počtu exemplářů v řadách na dubových větvích a větvičkách, ukrytých v listové hrabance. Od doby, kdy ji zaznamenal Reichardt (Nachtr. z. Flora v. Iglau in: Verhandl. zool.-bot. Ver. Wien 5:485, 1855), nebylo o této houbě z Moravy zpráv. Niessl pouze cituje nález Reichardtův (Verhandl. nat. Ver. Brno, 3:133, 1864).

V Čechách byl tento vzácněji se vyskytující, ale značně rozšířený druh, sbírán vícekráte. Poprvé zjistil zde špičku odpornou Velenovský a popsal jako nový druh, *M. lignicola* Vel. (špička pařezová) v Mykologii (4:46, 1927) a tamtéž i vyobrazil. Další nálezy, které mi laskavě sdělili pp. Herink, Charvát, Pilát a Svrček, uvádím níže.

Popisy autorů jsou jednoznačné a shodují se ve význačných znacích s mými exempláři. Je to druh dobře vyhraněný a dobře od ostatních špiček rozlišitelný. Uvádím popis mnou sbíraných exemplářů:

Klobouk až 3 cm v prům., blanitý, hladký, radiálně až k temeni brázděný (plisovaný), silně hygrofanní, na temeni promáčklý, mezi lupeny barvy medové, na temeni a nad lupeny hnědý. Lupeny dosti řídké, kratšími proložené, široce přirostlé, k okraji klob. zúžené, barvy světlejšího odstínu klobouku. Třeň k basi nápadně zúžený, dutý, o něco delší prů-

měru klob., krátce sametově pýřitý, černý, nahoře kaštanový. Vůně pronikavá, nepříjemná, připomínající směs česneku a cibule. Výtrusy podlouhle válcovitě elliptické, k basi v postranní špičku vytažené, 9—10,5×5 μ. Roste jednotlivě i v trsech.

Pátráním v literatuře jsem zjistil, že jde o druh vzácně se vyskytující ale značně rozšířený:

Špička odporná (Marasmius foetidus Fr. ex Sow.). 2 exempláře v horních rozích ze sběru Karlštejn, 27. VI. 1943, leg. Jírů. Trsy exemplářů na větvičkách sbíral J. Urban v oboře u Žehuně (u Chlumce nad Cidl.), 11. VI. 1944. Photo: J. Herink.

ČESKOSLOVENSKO: Čechy: Radotín, 1922, habrový pařez, leg. J. Velenovský (jako M. lignicola Vel., Mykologia 4:46, 1927) — Karlštejn, 18. X. 1938, kořeny buků, leg. J. Herink (herb. Mus. nat. Prag. No. 500221); 27. VI. 1943, pařez listnáče, leg. K. Jírů (herb. myc. Herink No. 340/43) — Hlásná Třebáň, 19. VII. 1942, leg. V. Vacek (h. N. M. P.); 16. VII. 1944 leg. M. Svrček (h. N. M. P.) — Žehuň u Chlumce nad Cidl., 11. VI. 1944, na větvích listnáče, leg. Jos. Urban (h. m. H. No. 408/44) — Karlštejn, 2. VII. 1944 leg. I. Charvát — Kamenný Přívoz, 23. VII. 1946 leg. I. Videka. — Morava: okolí Jihlavy (Reichardt, l. c.) — les „Zlobice" u Kuřimě, dubové větévky, 17. VII. 1948, leg. Fr. Šmarda. — ANGLIE: (Sowerby, Cooke, 1888) — FRANCIE: (Boudier, Ic. Myc. Fr., 37, 1910; Bataille, Mar. d' Eur., 21, 1919; Konrad et Maublanc, Ic. Sel. Fung., t. 218, 1933) — DÁNSKO: (Lange, na větvích lísky) — NĚMECKO: (Winter, Rabenh. Kryptfl. 507, 1884) — Bavory (Killermann, Pilze Bay. V/38, 1940) — RAKOUSKO: Tyroly (Magnus, Pilze Tir., 209, 1905) — ITÁLIE: (Bresadola, Ic. Myc. t. 498, 1929) — SSSR: Zakarpatská Ukrajina: více míst v pohoří Svidovec (v revíru Kuzy a u Velkého Bočkova), ve velkém množství na bukových, dubových

a lískových větvích, VIII. 1930 a 1933 leg. A. Pilát (h. M. N. P. No. 496430-9; cf. A. Pilát, Hymenomycetes Carpatorum orientalium in Acta Mus. Nat. Pragae B 2:76, 1940. Exempláře z tohoto naleziště byly také vydány v exsikátové sbírce A. Pilát, Fungi Carpatici lignicoli, kterou vydává Národ. museum v Praze) — Kavkaz: na větvích lísky a Picea orientalis, leg. Singer (Singer, Pilze Kaukasus in Beih. Bot. Centralbl. 46:473, 19030).

V. Vacek:

Druhý příspěvek k poznání našich podzemek (Hypogeí).

(2e contribution à la connaissance des champignons hypogés en Tchécoslovaquie).

V „České Mykologii" uveřejnil jsem svého času (2:58—69, 1948) výčet podzemních hub, které jsem až do té doby sbíral. Vzdor katastrofálnímu suchu v roce 1947 podařilo se mi v témže roce a v roce následujícím rozmnožiti řady podzemek o další druhy, jichž seznam níže uvádím. Druhy, až dosud u nás nesbírané, označeny jsou hvězdičkou.

27.) **Hysterangium stoloniferum** Tul. (loupavka výběžkatá). Bílé, pomačkáním a stářím špinavě cihlově červenající, hlízovité plodnice, poznávají se makroskopicky podle dosti dlouhého, tuhého, bílého myceliového kořínku na basi plodnice. Peridie je snadno slupitelná. Gleba je značně tuhá, pružná, olivová se zvláštním šedě modravým (břidlicovým) nádechem a voní ovocně podobně jako gleba H. clathroides Vitt. Výtrusy 17—26 / 6—10 μ, bezbarvé se slabým nádechem šedavě olivovým, lesklé. Vyhrabal jsem ji v červenci 1947 v listnatém lese „Gregovni" u Žarošic na Moravě.

*28.) **Hymenogaster calosporus** Tul. (hlíza hladkovýtrusná). Drobná podzemka; 1—2 cm v průměru, bílá, avšak brzy hnědnoucí, makroskopicky od příbuzných Hymenogasterů nerozeznatelná, avšak mikroskopicky dobře vyznačena hladkými výtrusy s dosti dlouhou papillou. H. luteus Vitt., který má také hladké výtrusy (avšak bez papilly), rozezná se žlutavou barvou gleby a bílou nebo žlutavou barvou peridie, kdežto H. calosporus Tul. má glebu i peridii brzy hnědou. Vyhrabal jsem několik plodnic na pokraji bažiny v listnatém lese „Gregovni" u Žarošic na Moravě 12. VIII. 1947, opětovně na tomtéž místě 17. VIII. 1948. Z našeho území nebyla dosud známa.

*29.) **Hymenogaster lilacinus** Tul. (hlíza lilákova). Vyznačuje se bledě lilákovou barvou gleby. Exemplář, který jsem vykopal u Mnichovic 18. VII. 1948 byl již dospělejší a neměl proto glebu význačně lilákově zbarvenou, nýbrž bledě hnědou se slabým nádechem lilákovým. Barva gleby u Hymenogasterů, která u mladých plodnic může poskytovati důležitý rozeznávací znak, selhává u exemplářů dospělých, neboť stářím zbarvuje se gleba (od dospívajících výtrusů) vždy více méně hnědě. Pak je nutno spolehnouti se výlučně na znaky mikroskopické, které však, bohužel, jsou u Hymenogasterů velmi variabilní. H. lilacinus Tul. má výtrusy význačně kulovitě elipsoidní, hnědé, bradavčité, s krátkou papillou a téměř bez stopečky, nebo se stopečkou nepatrnou, 0,6—1 μ dlouhou.

30.) **Hymenogaster Thwaitesii** Berk. et Br. (hlíza Thwaitesova). Tato hlíza se dá mikroskopicky poznati naprosto bez obtíží, případ to u Hymenogasterů zcela výjimečný. Má totiž výtrusy význačně kulovité, bradavčité, s krátkou stopečkou. Byla již u nás nalezena B. Klikou (Mykologia 4:111, 1927). Vyhrabal jsem ji společně s pí. Doubovou ve značném množství 64 exemplářů ve všech stupních vývoje v listnatém lese u Černošic 31. X. 1948.

31.) **Melanogaster ambiguus** (Vitt.) Tul. (černoušek obojetný). Vyznačuje se citronovitými výtrusy. Je to houba přísněji podzemní než na př. M. variegatus Tul. nebo některé jiné černoušky a povrchově se nalezne jen velmi zřídka. Vykopal jsem jej u Zadní Kopaniny, Mnichovic a Černošic.

*32.) **Elaphomyces sulphureo-pallidus** Vacek (jelenka sírobledá). Tento nový druh popsal jsem v samostatném článku (Česká Mykologie 3:54—57, 1949).

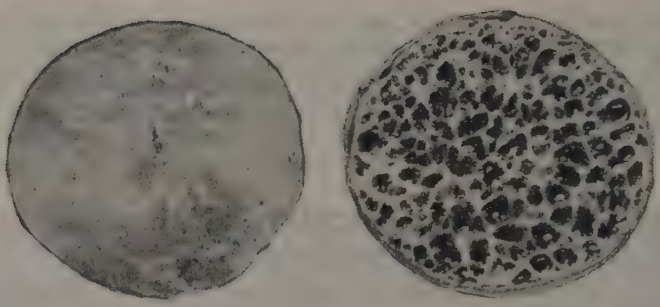

Černoušek obojetný (Melanogaster ambiguus [Vitt.] Tul.). „Kožová hora" u Kročehlav (okr. Kladno) 17. VI. 1941 sbíral Dr. J. Herink (herb. myc. Herink No. 128/41). 2/1 orig. — Photo: Dr. Herink.

33.) **Elaphomyces variegatus** Vitt. var. **hirtus** (Tul.) Ed. Fischer (jelenka ježatá). Byla původně popsána jako samostatný druh E. hirtus Tul. a Fischerem zcela oprávněně přeřazena jako varieta k E. variegatus Vitt., s níž je makroskopicky zcela totožná a od níž se liší pouze mikroskopicky a to většími výtrusy (18—31 μ v průměru.) Vykopal jsem ji ve větším počtu exemplářů 26. VIII. 1948 u Žarošic na Moravě, v listnatém lese zv. „Matějovec". Jelenka, kterou jsem vyhrabal u Třemblat a Kosore (Česká Mykologie 2:69, 1948) není varieta hirtus, nýbrž E. variegatus Vitt. forma typica.

*34.) **Pachyphloeus melanoxanthus** (Berk.) Tul. (skrytka olivová). O této vzácné podzemce pojednal jsem v samostatném článku (Česká Mykologie 3:1—3, 1949).

*35.) **Pachyphloeus conglomeratus** Berk. et Br. (skrytka pospolitá). Velmi vzácný, u nás dosud nesbíraný a rovněž z ciziny nedostatečně známý druh. Vykopal jsem jej u Řevnic a brzy na to i u Černošic. Je to nález velmi významný a proto o něm pojednám v obšírnějším článku.

36.) **Balsamia fragiformis** Tul. (balsamovka jahodovitá). Drobná, červenohnědá, hustými, drobnými, nízkými bradavkami pokrytá podzemka s glebou našedle bělavou a drobnými, dutými komůrkami prostoupenou. Na Moravě sbíral ji již Frant. Šmarda (ČČsH 20:24—25, 1940—41), z Čech nebyla dosud publikována. Vykopal jsem ji 25. V. 1947 u Karlštejna, po druhé 6. VI. 1948 u Roblína a po třetí 6. IX. 1948 v lese „Gregovni" u Žarošic na Moravě.

*37.) **Endogone macrocarpa** Tul. (boubelka větší). Není houbou vysloveně podzemní, nýbrž nalézá se pod nánosem setlého listí a smetí. Nalezl jsem ji u Srbska, Hlásné Třebáně a u Žarošic na Moravě.

Doklady všech zde uvedených hub budou uloženy v herbáři Národního musea v Praze.

MUDr. Josef Herink:

Pohár smrti — muchomůrka zelená (Amanita phalloides [Fr. ex Vaill.] Quél.).

(Naše jedovaté houby — I.)

Měsíce srpen a září jsou v našich krajích při průměrném počasí vždy obdobím největšího růstu hub a poskytují tak praktickým houbařům nejvíce prožitků z celého roku. Není proto divu, že také největší počet otrav houbami se přihází každoročně v téže době. A jsou to převážně právě ty nejtěžší, zhusta smrtelné, otravy muchomůrkou zelenou či hliznatou (Amanita phalloides [Fr. ex Vaill.] Quél.).

Je proto třeba znovu a znovu upozorňovati na tuto zákeřnou houbu, která si vyžádá v každé houbařské sezoně nové oběti. Jsou jimi obyčejně lidé, kteří znají houby jen povrchně a popřávají příliš mnoho sluchu těm, kteří zdůrazňují, že jedovatých druhů hub jest jen nepatrný počet. I když je to pravda, nesmíme zapomínat, že much. zel. vydá sama za celé desítky ostatních jedovatých hub! Je to houba celkem nenápadná, a proto se snadno octne ve sběrném košíku těch houbařů, kteří místo pravé znalosti hub jsou vyzbrojeni jen mlhavými představami o nich a poučkami, že jedovaté houby samy na sebe upozorňují nějakými nápadnými znaky.

Máme-li však říci pravdu, m. zelená vlastně takovéto nápadné znaky má — je třeba jen na ně stále upozorňovat a naučit praktické houbaře tyto výstražné znaky dobře znát.

Kdybych chtěl vyjádřit význačné vlastnosti m. zelené „v kostce", sotva bych nalezl lepší způsob než lidové jméno, které uvádí v jednom ze svých spisů známý spisovatel Ernest Thompson Seton: **pohár smrti.** Tímto pohárem jest míněn blanitý kalichovitý útvar, v němž se skrývá dolní část třené m. zelené. Tento kalich je ovšem zřetelný teprve od toho období vývinu plodnice, které označujeme jako dospívání. Abychom pochopili, jak vznikal tento útvar (který vědecká mykologie označuje názvem pochva), musíme sledovati celý vývoj plodnice m. zelené.

Mladé plodnice mají (v době, kdy se již objevují na povrchu lesní půdy) podobu hladkého bílého vajíčka. Jeho vnitřek, který odhalíme podélným rozkrojením, není však tvořen jedním druhem houbového pletiva. Povrch vajíčka tvoří obal z plsťovité, blanité, asi 3 mm tlusté vrstvy (t. zv. plachetka), která je pevně přirostlá pouze k dolní části vláknitého pletiva, jež probíhá v podélné ose vajíčka. Po stranách tohoto budoucího třeně jsou hustě směstnány lupenité útvary, přirostlé k pletivu, jež vyplňuje prostor mezi blanitým obalem a třeněm (t. j. k budoucímu klobouku). Lupeny nepřilehají přímo na třeň, nýbrž jsou od něho odděleny tenkou blankou (závojem). Jakmile dosáhne mladá plodnice určité velikosti (výšky asi 2—5 cm), počne se třeň rychle prodlužovati. Vyzdvihuje tak do výše klobouk, jehož střed protrhává vrchol blanitého obalu. Otvorem vyklouzne vejčitý klobouk, nápadný zelenou barvou, s lupeny dosud zakrytými tence blanitým závojem. Růst třeně do délky dále pokračuje, současně se rozevírá i klobouk, takže se závoj odtrhává od okraje klobouku i od ostří lupenů a zůstává přichycen z větší části na vrcholu třeně jako tence blanitý, svěšený útvar, t. zv. prsten. Na spodině třeně jest tou dobou již dobře vytvořena pochva, laločnatě kalichovitý útvar — pohár smrti. Pochva jest tedy jen změněný (t. j. na vrcholu) proděravělý obal mladé plodnice houby.

Dospělé plodnice houby mají **klobouk** středový, většinou pravidelný, více méně klenutý (někdy i se středem nízce vyhrbeným), později plochý až mělce miskovitý, (3)—5—10 cm šir. U dospívajících plodnic bývá okraj často obrouben blanitým lemem, přitisknutým ke koncům lupenů — jde o zbytky závoje. Pokožku závoje lze dobře loupati od okraje ke středu, je hladká, u dobře vybarvených kusů olivově až trávově zelená (jako okurky — nakládačky), lesklá, paprsčitě temněji žíhaná. Barva pokožky se dosti mění, bývá i žlutozelená, ve stáří obyčejně vybledá (v celku nebo skvrnitě) až do bledě smetanového tónu. Barvivo je zřejmě choulostivé, protože rychlé vybledání zeleně až do bledé lze pozorovati také u vybarvených kusů much. zel., které byly po utržení uloženy tak, že došlo k jejich zapaření. Povrch klobouku na rozdíl od většiny muchomůrek zřídka kdy nese zbytky plachetky: bývá jimi ojediněle, blanitý útržek nepravidelného tvaru, většinou dosti veliký, bílé barvy (pod ním se dobře udrží původní barva klobouku!).

Lupeny jsou kopinatého profilu, s ostřím k okraji klobouku zaobleným, ke třeni zúženým, v hrdle jsou malým zoubkem přichyceny, jsou až 10 mm šir., tenké, dosti husté, hladkého povrchu, dosti křehké, smetanové (vzácně se zelenavým nádechem v celkovém tónu houby), s ostřím jemně třísnitým; kratší lupénky, které se střídají s lupeny dosti nepravidelně, jsou ukončeny prudce skoseně.

Třeň oblý, 8—18 cm dlouhý, shora dolů pozvolna se rozšiřující, uprostřed 10—20 mm tlustý, na spodině prudce rozšířený v kulovitý útvar (hlízu) 15—40 mm široký. Povrch třeně jemně vláknitý, lesklý, bílý. Vrchol třeně je potažen tenkou, jemně rýhovanou blankou, která jest vlastně částí prstenu, přilehlou k vrcholu třeně. Asi ve výši okraje klobouku přechází tato blanka ve vlastní prsten: volný, tence blanitý útvar, svěšený šikmo dolů, s okrajem jemně cípatým; svrchní strana prstenu je měkce rýhovaná, bělavá, spodní plocha potrhaně plstnatá, olivově zelenavá. Povrch třeně pod prstenem je ozdoben olivově zelenými vločkami až šupinkami, které bývají uspořádány v klikaté pásky. Ke spodině třeně je přirostlý bílý kalichovitý útvar, rozeklaný ve 2 i více laloků; jeho volná část obklopuje hlízovitě rozšířenou dolní část třeně. Čím starší je plodnice, tím méně nápadné je kulovité rozšíření dolní části třeně a pochva se přiklání k jejímu povrchu.

Dužnina m. zelené je bílá, v klobouku dosti tlustá, plsťovitá, ve třeni velmi jemně vláknitá, až do stáří plná, lesklá. Za čerstva nemá houba výrazného pachu, ale při zavadání a zasychání počíná velmi příjemně voněti po zapařených hřibech (někdy však i s nepříjemným přídechem po umělém medu). Chut velmi slabá, příjemná, skoro hřibková.

Necháme-li z lupenů vypadati výtrusný prach, zjistíme, že má smetanově bílou barvu. Pod mikroskopem spatříme výtrusy jako útvary široce ellipsoidní, hladké, s tenkou, bezbarvou (avšak jodem modrající) blanou, rozměrů průměrně 8—10×7—9μ.

Velmi často se praktičtí houbaři na přednáškách a výstavách táží, zda je možno much. zel. snadno poznati podle zbarvení, které vznikne působením některých chemikalií. Bohužel, pletivo této houby je jen málo aktivní k chemickým činidlům, jichž se v mykologii užívá: vůbec se neměni pokápnutím guajakovou tinkturou, fenolem, sulfoformolem, zelenou skalicí. Z anorganických kyselin pouze koncentrovaná kyselina sírová odbarvuje pokožku klobouku a vytváří prchavou růžovou až bledě fialovou skvrnu na povrchu třeně. Louhy zůstávají vesměs bez účinku (zatím co u příbuzné muchomůrky bílé, Amanita virosa [Fr.] Quél. okamžitě vzniká sytě žluté zbarvení).

M. zelená jest houbou lesů, převážně listnatých (zvláště pod duby, buky a lískami) a smíšených. V čistých jehličnatých lesích je poměrně vzácnější. Vyhledává lesy na podkladu křemitém nebo křemito-vápenitém, kdežto na půdě vápenité se vyskytne jen v místech, kde buď došlo již k odvápnění povrchových vrstev anebo kde je nahromaděno větší množství hrubého humusu. M. zelená je druh výrazně saprofytický, kterému se nejlépe daří v bohaté vrstvě hrubého humusu. Roste hromadně, často v trsech o menším počtu kusů, hlavně v srpnu a září, ale může se objeviti i dříve anebo také v pozdním podzimu. V jarních měsících roste nejčastěji ve své čistě bílé formě. M. zelená je rozšířena v mírném pásmu po celé Evropě, Asii, v sev. Americe, také v sev. Africe.

Měnlivost much. zel. je v celku malá. Kromě výrazného, v našich zemích velmi vzácného plemene much. jarní (ssp. verna [Fr. ex. Lam.]) a zvláštního plemene, jež roste v sev. Americe, mají všechny ostatní odchylky význam pouhých forem. Plemeno much. jarní se vyznačuje mlékově bílou barvou všech částí plodnice od počátku a představuje pravděpodobně pravého albína much. zel. Bílé plemeno much. zel. nesmí být zaměňováno s blízce příbuzným, rovněž bílým druhem muchomůrek, m. bílou či jizlivou (A. virosa)! Ostatní bělavé nebo bledé exempláře lze považovati jen za vybělené formy (zvláště světlem), zvláště jsou-li na klobouku ještě místy skvrny původního zeleného zbarvení. Trávově zelené formy typického plemene m. zelené (ssp. phalloides) lze označiti jako f. viridis Pers., olivově zelené jako f. olivacea Krombh., žlutozelené jako f. citrina Fr. (nikoliv Amanita citrina Schaeff.!), hnědozelené jako f. umbrina Ferry. Velmi sporná je hodnota forem bicolor Roumeg. (klobouk bílý s černavým středem) a f. ochroleuca Forquig. (klobouk bílý se středem plavým).

Z muchomůrek je m. zelené nejblíže **příbuzná** much. bílá (A. virosa), celá bělostné barvy, útlejší postavy, s hrubšími útržky na třeni pod prstenem,

s výtrusy více kulovitými a žloutnoucí při styku s alkaliemi. Muchomůrka citronová (A. citrina [Pers. ex Schaeff.]), která byla dlouho směšována s much. zelenou pod společným názvem much. hliznaté (A. bulbosa Bull.), liší se již více. Především bledě citronovým nebo sírovým zbarvením klobouku a třeně, hojnými útržky plachetky na povrchu klobouku (často hnědavě zabarvenými), kulovitou spodinou třeně, lemovanou nízkým ostrým límečkem, ale bez volné pochvy, pachem dužniny po shnilých bramborech, atd. Much. citronová byla dlouho považována za stejně jedovatou jako m. zelená, ale byla již této pověsti zbavena (srovnej můj referát „Historie průzkumu nejedovatosti muchomůrky citronové", Česká mykologie 2:17—22, 1948).

Jestliže praktičtí houbaři dobře znají běžné jedlé houby, nemohou much. zel. se žádnou z nich zaměniti. Jisté nebezpečí číhá v neopatrném sběru, při němž dolní část třeně s význačnou pochvou zůstane ukryti v lesním povrchu a ujde tak pozornosti. Málo poučení nebo neopatrní houbaři zaměňují pak typickou zelenou formu m. zelené za jedlé zelené holubinky (zvláště za h. trávozelenou, Russula aeruginea Lindbl. ap. Fr., h. nazelenalou, R. virescens Fr. a zelenou formu h. namodralé, R. cyanoxantha Fr. var. variata Bann.), ještě častěji však za čirůvku zelánku (Tricholoma equestre [Fr. ex L.] Quél.). Rozlišovacích znaků mezi much. zel. a těmito jedlými houbami je celá řada. Upozorníme zde jen na nejdůležitější. Všechny zelené holubinky a čirůvka zelánka mají zcela jinou postavu (protože kyjovitý třeň většinou nepřesahuje svou délkou průměr klobouku), třeň je bez pochvy a bez prstenu, lupeny mladých a dospívajících exemplářů nejsou zakryty blankou závoje. Holubinky mají dále lupeny křehčí a řidší, h. nazelenalá mívá typicky políčkovitě rozpukanou pokožku klob. Čirůvka zelánka má lupeny u třeně hluboce vykrojené, živě sírožluté, dužninu silně moučné vůně a chuti. Bílé plemeno a vybledlé starší kusy m. zelené mohou být zaměněny především s bílými druhy pečárek (Psalliota), na př. s pečárkou ovčí (P. arvensis [Fr. ex Schaeff.] Quél.). Záměna se týká ponejvíce mladých a dospívajících kusů. Pečárky mají s much. zel. přibližně stejnou postavu, na třeni mají v dospělosti rovněž prsten, ale spodní část třeně, spíše cibulovitě rozšířená, je bez pochvy. Nejdůležitějším rozlišovacím znakem mezi pečárkami a bílými exempláři m. zelené (a muchomůrky bílé) je však barva lupenů u dospělých plodnic: zatím co lupeny much. zel. zůstávají trvale „bílé", mají pečárky podle stupně zralosti lupeny růžové, růžovo-fialové, fialově hnědé až umbrově hnědé! Bílá forma m. zelené může být dále zaměněna za bílou jarní čirůvku májovou (Tricholoma Georgii (Fr. ex Clus.) Quél. = T. gambosum [Fr.]). Obě houby mají však společnou pouze barvu. Májovka je robustní houba s tlustě masitým kloboukem, třeněm většinou ne delším průměru klobouku, velmi hustými, u třeně zřetelně vykrojenými lupeny, které nejsou u mladých a dospívajících exemplářů zakryty blankou, s dužninou příjemné moučné vůně a chuti; májovka roste spíše v hájích, parcích a zahradách, skoro výhradně z jara.

Tragické otravy m. zelenou jsou známy již ze starověku. Od počátku minulého století se datují snahy chemiků a toxikologů poznati chemickou povahu látky, která je příčinou jedovatosti houby. Jedovatý princip much. zel. byl označován různými názvy (amanitin-Letellier 1826, bulbosin-Boudier 1846, phallin-Kobert 1891). Kobert prokázal, že výtažky houby prudce rozrušují blanku červených krvinek ssavců, a to již ve velmi značném zředění. Na základě jeho prací se pak dlouho učilo, že phallin účinkuje v těle vyšších obratlovců a člověka jako haemolytický jed; po chemické stránce byl phallin řaděn do skupiny jedů bílkovinné povahy (t. zv. toxalbuminů). W. W. Ford (1907, ve spolupráci s Abelem a Schlesingerem), který ovšem pracoval se severoamerickým plemenem houby, prokázal, že m. zelená obsahuje vlastně dva jedovaté principy. Z nich prvý, který byl Fordem označen jako amanita-haemolysin, působí skutečně haemolyticky při pokusu ve zkumavce. Je to látka velmi nestálé povahy: snadno se ničí teplotami nad $+65^{0}$ C, slabými kyselinami a zásadami, trávicími šťavami zažívacího ústrojí (žaludku a slinivky břišní). Protože za podmínek, obvyklých při kuchyňské přípravě a trá-

vení houby, amanita-haemolysin je zničen, nemůže být příčinou otrav m. zelenou. Chemicky jest amanita-haemolysin (podle Abela a Forda) dusíkatým glukosidem. Druhý (a vlastní) jedovatý princip houby byl Fordem označen jako amanita-toxin. Tato látka je naopak velmi stálá: nezničí ji sušení, vyšší teploty, uchování v roztoku (ani po 15 letech!), slabší kyseliny a zásady. Pouze kyseliny za horka ji rozrušují. Na základě svých chemických analys představovali si Ford a Schlesinger, že jde o kruhový (cyklický) derivát indolu nebo fenolu, obsahující též síru. Novější práce daly jim v tomto směru plně za pravdu. Po pokusech o isolaci čistého jedu, které provedli H. A. Raab (1932), později s J. Renzem a J. Kimmigem (1933—1935), zdařila se práce až F. Lynenovi a U. Wielandovi (1937). Posledně jmenovaní badatelé získali z 221,5 kg čerstvých plodnic m. zelené vyluhováním methanolem a dalšími chemickými operacemi poměrně malé množství čistého krystalisovaného jedu, který nazvali phalloidinem. Jeho účinnost je neobyčejná: již v množství 1/20 mg usmrcuje myš za 12 hodin! Dalšímu průzkumu podrobili tuto látku, která má sumární vzorec $C_{30}H_{43}O_9N_7S$, H. Wieland s B. Witkopem (1940). Při hydrolyse získali z phalloidinu 6 molekul aminokyselin, z toho 2 mol. hydroxyprolinu, 2 mol. 1-alaninu, 1 mol. 1-cysteinu (který obsahuje síru) a 1 mol. 1-hydroxytryptofanu. Účinnou skupinu celé sloučeniny představuje pravděpodobně hydroxytryptofan (který je však sám o sobě nejedovatý). Jsou dobré důvody pro představu, že spojení jednotlivých aminokyselin ve sloučenině jest uskutečněno v uzavřeném řetězu. Phalloidin tedy patří ke skupině cyklických polypeptidů, z nichž mnohé jsou biologicky účinné (na př. hormon slinivky břišní — insulin). Protože u cyklického hexapeptidu z uvedených aminokyselin existuje pouze 16 možností skladby, můžeme věřit, že chemie stojí opravdu jen malý krůček od přesného poznání struktury phalloidinu a možnosti jeho umělé skladby. Ojevení phalloidinu nebylo však ještě posledním slovem v toxikologickém průzkumu m. zelené H. Wieland a R. Hallermayer (1941) získali z much. zel. další jedovatou látku sumárního vzorce $C_{35}H_{45}(_{47})O_{12}N_7S$, kterou nazvali amanitinem. Je to rovněž polypeptid, o něco složitější, a jeho účinnou skupinou bude pravděpodobně opět hydroxytryptofan. Amanitin je 10× jedovatější než phalloidin: k usmrcení myši postačí pouhá 1/200 mg! S chemickou povahou obou jedů much. zel. úzce souvisí jejich důležitá vlastnost, že mohou vyvolávati tvorbu protilátek, byly-li pokusnému zvířeti naočkovány v přiměřeně malé dávce. Nejmenší a smrtelná dávka obou jedů pro člověka nebyla dosud stanovena.

Účinné látky m. zelené jsou prudké buněčné jedy, které po vstřebání ze zažívacího ústrojí poškozují v prvé řadě játra, dále pak ledviny, srdeční sval i jiné orgány (popisují se také změny v ústředním nervstvu). Vzhledem k tomu, že játra bývají postižena ze všech ústrojů nejdříve (a proto nejvíce) a vzhledem k vysoké důležitosti jaterní tkáně, stojí příznaky poškození jaterní činnosti v popředí obrazu otravy a ve většině případů v něm nakonec převládají.

Obraz otravy m. zelenou je velmi výrazný, takže již podle něho lze snadno poznati původce otravy. Nejdůležitějším příznakem je **pozdní objevení obtíží** za poměrně dlouhou dobu od požití houby, která uplynula naprosto bez nejmenších obtíží (doba latence). Prvé příznaky nasazují dramaticky průměrně po 8—12 hodinách, vzácněji dříve (již za 6 hod.), spíše až později (za 24 ba i 48 hod.). Jsou to: nevolnost, hojné pocení, bolesti v břiše (zejména v nadbřišku), často opětované bolestivé zvracení (ve zvratcích nebývají obyčejně již zbytky hub, častá je příměs krve), opětované nutkavé průjmy. Průjmová stolice je z počátku ještě zbarvena, později se stává bezbarvou, hlenovitou, někdy obsahuje i příměs krve. Není dosud jisto, zda zvracení a průjmy jsou způsobeny přímým účinkem jedů na sliznici žaludku a střev anebo zda se nejedná o zvracení, které je příznakem těžké poruchy jaterní tkáně. Zvracením, průjmy a pocením dochází k velké ztrátě tělesných tekutin; projevuje se pocitem neuhasitelné žízně, slabostí a později i křečemi v lýtkovém svalstvu, snížením až zástavou vyměšování moče. Úbytek tekutin vede také ke zmenšení objemu kolující krve; projevuje se to příznakovým

Muchomůrka zelená (**Amanita phalloides** [Fr. ex Vaill.] Quél.) — Fotografické snímky muchomůrky zelené byly pořízeny podle exemplářů, sbíraných autorem ve smíš. lese na hoře „Trosky", okr. Turnov, 8. IX. 1948.

souborem: bledá, až zamodralá studená pokožka, rychlý a slabý tep, snížený tlak krve. Otrávený poskytuje v tomto t. zv. algidním stadiu otravy politováníhodný obraz, velmi podobný obrazu cholery: leží bezmocně a ochable se strhanými rysy, vpadlýma očima a zašpičatělým nosem, výrazem úzkosti ve tváři, ale s vědomím většinou, bohužel, zachovaným. Velký počet otrávených (zejména dětí) podléhá již v tomto stadiu srdeční slabosti. Přečká-li otrávený první stadium otravy, dojde 2.—3. dne k ústupu popsaných příznaků a zlepšení stavu. Nemocný jest však v některých případech jen zdánlivě mimo nebezpečí: 3.—4. dne se dostavuje znovu bolestivost v břiše, tentokráte v pravé polovině nadbřišku. Je způsobena zduřováním těžce poškozených jater. Od 4.—5. dne (někdy i dříve) se objevuje žloutenka různého stupně (někdy pouze na očním bělmu, jindy i na pokožce celého těla). V lehčích případech nastává pak během dalších 2—3 týdnů zotavení, v těžších případech však smrt 7.—10. dne nebo i později. Stav nemocného v posledních dnech před smrtí je velmi těžký: silná žloutenka, krvácivost (v pokožce a ze sliznic), zkalené vědomí až hluboké bezvědomí (koma), někdy též záchvaty zuření.

Úmrtnost na otravu much. zel. je velmi vysoká: bývá udávána až 80% u případů, kde otravou byl postižen jen malý počet osob, kdežto u hromadných otrav je nižší (kolem 50%).

Léčení otravy much. zel. patří od počátku cele do rukou lékaře, jehož léčebné úsilí bývá, bohužel, velmi často neúspěšné. Z domácích prostředků lze před příchodem lékaře podati hojnost tekutiny, nejlépe mléka, přiměřeně sladkého roztoku cukru nebo medu, černou kávu a teplé obklady končetin k podpoře oběhu krve, polykání kousků ledu k zmírnění zvracení, teplé obklady na břicho k úlevě bolestí v břiše.

Lékařské zákroky jsou mnohostranné:

1. Na prvním místě stojí úsilí o zneškodnění jedu, který v době rozvinutí příznaků otravy koluje z větší části již v krvi. Tato snaha o příčinnou léčbu se dosud, bohužel, nesetkala s větším úspěchem. Ve Francii zkoušel H. Limousin organotherapii — požívání kaše z rozmělněných syrových 7 mozků a 3 žaludků králíka; tato methoda vzbudila sice svého času značný zájem, ale — jak dnes víme — spočívala na chybných předpokladech o příčinách relativní imunity králíka proti jedům m. zelené. Nevžila se také proto, že byla téměř neproveditelná u pacientů v těžkém stavu. Lepší výsledky měla serotherapie dle Dujarric de la Rivièrea, který připravil koňské antitoxické serum. Toto serum (v množství 40 ccm i více v podkožní nebo nitrosvalové injekci) účinkuje tím spíše, čím dříve ho bylo použito. Bylo by opravdu žádoucno, aby také náš Státní zdravotní ústav (oddělení pro výrobu léčivých ser a očkovacích látek) počal vyráběti toto antiphalloidické serum (bylo by ho užito nejméně tak často, jako sera proti hadímu uštknutí!). Lékař se dále musí pokusit o odstranění houbových částic ze zažívacího ústrojí. Jest účelné zvláště u těch případů, kde se prvé příznaky objevily již za 6—8 hodin po požití houby. Zde jest na místě výplach žaludku více litry 1% roztoku kuchyňské soli, podání projímadel (nejlépe 40—50% roztoku síranu hořečnatého, který lze nejlépe podati sondou na konci žaludečního výplachu) a vysoký nálev tlustého střeva rovněž 1% roztokem soli. U případů s delší dobou latence jsou výplachy žaludku a tlustého střeva neúčinné, protože částice hub byly již odstraněny průjmy; výplachy lze však přesto provésti z jiného důvodu, o němž bude ještě řeč. O zachycení jedu v zažívacím ústrojí je možno se pokusiti také živočišným uhlím a jinými adsorbentiemi (bolus alba, Adsorgan a j.).

2. Zmírnění mučivých obtíží otráveného. K utišení zvracení a průjmů působí blahodárně již zmíněné výplachy žaludku a vysoké nálevy tlustého střeva. Také polykání kousků ledu tlumí zvracení. K utišení bolestí v břiše lze užíti teplých suchých obkladů na břicho, z léků atropinu (Tinct. Belladonae 10—15 kapek na dávku, atropini sulfurici 0,001 g v podkožní injekci), někdy je nutno sáhnouti k morfiu (Tinct. opii simpl. 10—30 kapek na dávku, morphini mur. 0,01 g v podkožní injekci).

3. Náhrada ztracených tekutin hojným jich přívodem. Dovoluje-li to zvracení, lze tak učiniti nejlépe pitím cukerného roztoku. Jestliže zvracení je příliš prudké a požitá tekutina je vzápětí vyzvracena anebo je-li otrávený v těžkém stavu, je účelné podati tekutinu v opakovaných podkožních nálevech fysiologického roztoku. Nejlepší způsob je nálev nitrožilní, k němuž můžeme kromě fysiologického roztoku užíti s výhodou 4—5% roztoku hroznového cukru v celkovém množství až 4—5 litrů za 24 hod.! Po technické stránce lze nitrožilní nálev nejlépe uspořádati methodou permanentního (kapacího) nálevu.

4. Podpora krevního oběhu a srdeční činnosti je důležitá zejména v prvém stadiu otravy, kdy jeho udržení je často otázkou života. Z léků k tomu vhodných jmenuji analeptika skupiny Coraminu, strychnin, coffein, z fysikálních prostředků kratší teplá lázeň a teplé obklady dolních končetin.

5. Podpora zotavení těžce postižených jater a obnova jejich funkce. Ke starším již osvědčeným zákrokům náleží podání hroznového cukru (buď v nitrožilním nálevu anebo co nejdříve a opakovaně v injekci 20—40 ccm 20% roztoku glukosy). Někteří radí přidati insulin v množství 10—20 i více jednotek ve 24 hod. Lze očekávati také úspěch od novějších způsobů léčby akutní insufficience jater, k nimž náleží užití chloridu cholinu v nitrožilní injekci neb nálevu, thioaminokyselin (cystinu a methioninu), vysokých dávek vitaminu B-1, hormonu kůry nadledvinek (corticosteronu).

Závažnost otrav muchomůrkou zelenou a obtížnost jejich léčení podtrhují význam zábrany těmto otravám. Každý, kdo opravdu dobře nezná kloboukaté lupenaté houby, měl by se při sběru hub říditi těmito pravidly: 1. zásadně nesbírati mladé houbové plodnice, které nemají ještě rozvinuty všechny důležité poznávací znaky — 2. nesbírati dospělé kloboukaté houby s lupeny, jejichž třeň je na své dolní části hlízovitě rozšířen a případně ještě obklopen kalichovitým útvarem. — 3. nesbírati vůbec pečárky („žampiony") dokud je nedovede naprosto bezpečně poznávati a rozlišovati od muchomůrek zelené a bílé. — 4. nesbírati houby se zeleně zbarveným kloboukem. Pro houbaře tedy jako signál nebezpečí neplatí barva červená, nýbrž naopak **zelená znamená pozor!**

Dr. Mirko Svrček:

Houby na spáleništích.

Spáleniště — to jest plocha, na níž jako výsledek činnosti ohně zůstal spálený materiál (nejčastěji dřevo) v podobě uhlí — hostí zcela svérázné typy hub. V našich lesích se nejčastěji setkáváme se zcela malými a nepatrnými spáleništi, která za svůj vznik vděčí činnosti lidské; jsou to vesměs zbytky ohníčků, které si na okraji lesů nebo luk založily vesnické děti při podzimní pastvě, nebo stopy po skautských táborácích či bývalá ohniště dřevorubců a lesních dělníků, kde oheň sálal hřejivé teplo v době zimních lesních prací nebo sloužil k ohřátí oběda. Pasáčci zahnali navečer domů, táborníci odešli, dřevorubci skončili dílo v určeném revíru a tak spáleniště osaměla. Snad jen ještě tu a tam řežavé uhlíky ne zcela uhašeného ohniště zableskly chvílemi do tmy nastávajícího večera a to bylo již vše, co uzavřelo poesii plamenů a modrého dýmu, vonícího hořící pryskyřicí smolnatých větví a jehličí. To vše jistě většina z nás dobře zná a někdy si vzpomene na pěkné chvíle kolem ohně v přírodě. Málokomu je však známo, že také opuště-

ná ohniště, ponechaná svému osudu, mají svou poesii s projevy života, své vlastní živé obyvatele. Řídčeji — na štěstí — máme možnost spatřit i u nás rozsáhlejší plochy, kde rozpoutaný oheň jako vzduté vlny zaplavil větší či menší část porostu, aby hladově shltl suchou hrabanku a suchý podrost, ožehl červenými jazyky kmeny stromů nebo dokonce je proměnil v planoucí pochodně. Taková místa jsou pak smutná a pustá; ani význačné spáleništní houby se tu obvykle neobjeví v té síle, jak bychom snad očekávali. Slunce obyčejně vysuší takovou plochu, korunami stromů již nezastíněnou a také stupeň zuhelnatění půdy do hloubky neposkytuje většinou vhodných podmínek, protože požár se šíří rychle při povrchu, spaluje jen nejhořejší vrstvu jehličí. Proto též travnaté porosty na náspech tratí, jak je v suchých letech vídáme vypálené jiskrou z lokomotivy, jsou mykologicky vesměs sterilní, neboť jsou vydány na pospas vysušujícím paprskům slunečním a sežehlá tráva, která stejně není vhodným substrátem, je nejbližším větrem odváta. Jen v tom případě, nastane-li po lesním požáru delší deštivé období, pak se i zde vyskytnou spáleništní houby, v množství, úměrném vypálené ploše. Normálně však jen taková spáleniště, jejichž podklad je důkladně zuhelnatělý (záleží též na mocnosti vrstvy uhlíků) a jež se nacházejí na místech zastíněných a vlhkých, poskytují vhodné životní podmínky houbové vegetaci. Proto spáleniště v hlubších a vlhkých lesích, na okrajích lesních potoků, na travnatých lesních cestách nebo na pokraji stinných lesních luk hostí nejbohatší anthrakofilní (= spáleništní) mykofloru. V dřívějších dobách jistě místa po milířích musila být na tyto houby obzvláště bohatá, dnes se však s milíři jen zřídka již setkáme (v lesích křivoklátských).

Houby, objevující se na spáleništích, můžeme si rozděliti do dvou skupin: jednak jsou to druhy, odkázané žíti výhradně na tomto substrátu, pro nějž jsou specifické, takže téměř nikdy je nenalézáme (nebo obyčejně vzácně) za jiných podmínek; jsou to tedy druhy obligátně anthrakofilní (na př. *Geopyxis carbonaria* [Alb. et Schw.] Sacc.) Za druhé patří sem formy, které jen příležitostně se mohou vyskytnouti též na spáleništích, normálně vyhledávají jiný podklad; lze je označiti jako fakultativně anthrakofilní a patří k nim celá řada hub (z vlastní zkušenosti uvádím na př. *Phyllacteria terrestris* některé druhy rodu *Tomentella, Pholiota praecox*, z diskomycetů některé druhy r. *Lachnea*, atd.). Na tomto místě je třeba se též dotknouti otázky, zda existuje závislost hub na chemických, resp. fysikálně chemických vlastnostech zuhelnatělého dřeva, zda je možno označit některé formy jako vázané jen na dřevo konifer nebo jen na dřevo listnáčů. Podle dosavadních — a celkem velmi skrovných pozorování v tomto směru — nelze prozatím takovým způsobem specifikovat žádný ze známých druhů. Snad

Skupina plodnic zvonečku uhelného (**Geopyxis carbonaria** [Alb. et Schw.] Sacc.) a řásnatky fialové (**Plicaria violacea** [Pers.] Fuck.) na spáleništi. 2 plodnice vlevo a 3 nahoře představují řásnatku fialovou, ostatní plodnice, na nichž je dobře patrný bílý zoubkatý okraj, je zvoneček uhelný. — Slapy 14. IV. 1946, sbíral Ant. Švejda. — Foto: I. Charvát.

jedině můžeme mluvit o tom, že některý druh dává přednost spáleništi, jež vzniklo spálením dřeva jehličiny, jiný opět z dřeva listnáčů. Tak *Ascobolus atrofuscus* Phill. et Plowr., který se objevuje ve středních Čechách nejčastěji na spáleništích v listnatých hájích, roste stejně dobře na spáleništích v čistých jehličnatých lesích jihočeských (jak jsem měl možnost sledovat na Táborsku).

Celkem se uvádí několik desítek druhů vyšších hub (askomycetů a basidiomycetů), které přicházejí výhradně na zuhelnatělém dřevě. V tomto článku nelze uvádět všechny tyto velice pozoruhodné zástupce naší mykoflory a není ani možno obšírněji se zmíniti o druzích, s kterými se častěji setkáváme. Všimněme si proto jen několika nejběžnějších, a to tím způsobem, že budeme za optimálních podmínek sledovat jejich postupný sled (sukcesi) na jediném spáleništi.

Doba, po které se na novém (čerstvém) spáleništi objeví první houby, není vždy stejná a mění se především podle stupně vzdušné vlhkosti a velikosti dešťových srážek. Závisí tedy v prvé řadě na počasí. Nutným předpokladem pro vývoj prvních průkopníků života na našem ohništi je třeba, aby vrstva uhlíků byla důkladně prosáknuta vodou. V druhé řadě je zde závislost na ročním období. Na spáleništích, založených v zi-

mě, objevují se první houby přirozeně až na jaře, bývá to však často velice brzo, již v prvé polovině dubna. Pokles fruktifikační křivky hub koncem jara a počátkem léta se projevuje i na těchto stanovištích, takže toto období patří k nejchudším na anthrakofilní druhy. V té době i nejvhodnější spáleniště jsou sterilní, nebo se na nich jednotvárně opakují 2—3 obligátní formy. Rychlý přírůstek pozorujeme až od druhé poloviny července a zejména pak v srpnu a září. Jen pro zajímavost uvádím, že podobnou periodicitu lze sledovat u hub koprofilních. Leč i za nejpříznivějších podmínek trvá to 2 až 3 týdny, než-li se na novém spáleništi objeví první plodnice hub. V našem případě to bude *Pyronema omphalodes* (Bull.) Fuck. (= *P. confluens* Tul.) — *ohnivka spáleništní*, která upoutá pozornost především svým nápadným zbarvením; jako rozsáhlé, do plochy rozlité povlaky povléká čistě bílým, pavučinovitým podhoubím substrát, na němž sedí nesčíslné, tak hustě k sobě stěsnané světle cihlově červené terčovité plodničky, že téměř splývají v jedinou hmotu barvy krve. *Pyronema omphalodes* je houbička památná i po jiné stránce; je to dnes jeden z nejlépe známých diskomycetů po stránce cytologické. Jako klasický objekt sloužila celé řadě badatelů (Claussen, de Bary, Harper, Gwynne-Vaughan) k objasnění vzniku vřecek u askomycetů a tím i k osvětlení vývojových otázek této skupiny hub. Kopulace antheridia s trichogynem, vznik dikaryonu a zakládání vřecek podle t. zv. hákového typu je možno právě u tohoto druhu jasně sledovat. Proto také v každé učebnici srovnávací morfologie se s jménem Pyronema setkáváme. Z ekologického hlediska patří *P. omphalodes* mezi typy význačně letní; zda je zde též nějaké ovlivnění přibývajícím měsícem (viz Velenovský, Mon. Disc. p. 334) není dokázáno. Z vlastní zkušenosti uvádím, že pravidelně začíná fruktifikovat počátkem srpna. Jinak patří též k té menšině druhů, které se vyskytují i na spáleništích mimo les a to i na půdě poměrně málo zuhelnatělé a spíše jen ohněm ožehlé. Po ohnivce se objevil na našem spáleništi další diskomycet: špinavě žlutohnědavé až červenohnědé plodničky pravidelného miskovitého tvaru, zevně na okraji útle hnědě vločkaté (nebo spíše jen tečkované) jsou hustě nahloučené zvláště na okraji spáleniště, kde uhlíky se mísí s hlinitým podkladem. Je to *Anthracobia melaloma* (Alb. et Schw.) Boud. (= *Lachnea melaloma* [A. et S.] Sacc.), rod z příbuzenstva rodu *Lachnea*, jehož četné druhy, vyskytující se na holé zemi, na zetlelém dříví atd., vyznačují se zevní stranou plodnic oděnou chlupy rozmanitého tvaru i zbarvení. *Anthracobia melaloma* patří k našim nejhojnějším anthrakofilním diskomycetům a je zbarvením velmi proměnlivá (podrobný popis nalezne laskavý čtenář v níže uvedené monografii).*)

*) M. Svrček: České druhy podčeledi Lachneoideae (čel. Pezizaceae). — Bohemian species of Pezizaceae subf. Lachneoideae. — Praha 1948.

Zatím opět pěkně napršelo a tak můžeme na spáleništi sledovat další rozvoj houbového společenstva. V místech, kde vrstvička dřevěného uhlí je nejsilnější, vyrůstají útlé, okrově hnědě zbarvené pohárky na krátkých stopečkách, s okrajem drobně bělavě zoubkatým. Celé desítky jich tu pojednou vyrazily z modravě černých uhlíků. Známý *Geopyxis carbonaria* (Alb. et Schw.) Sacc. — *zvonečekuhelný* opanoval celou plochu. Není však sám; věrnou průvodkyní je mu *Plicaria violacea* (Pers.) Fuck. — *řásnatka fialová*, jejíž mělce miskovité plodnice až několika cm dosahující, svou něžnou fialovou barvou jsou v tmavém substrátu velmi nenápadné a teprve při důkladném prohlédnutí zpozoruje oko celou řadu plodniček, jednotlivě na povrchu rozsetých.

Také oba tyto druhy patří k nejběžnějším a proto i většině našich houbařů známým zástupcům spáleništní mykoflory. Společně s nimi se dosti často, avšak přece již jen řidčeji vyskytne okrově zbarvená, zevně otrubičnatě bělavě poprášená *Plicaria echinospora* (Karst.) Rehm — *řásnatka ježatovýtrusá*, někdy dosti velký druh, mikroskopicky vyznačený bradavčitě zdrsnělými výtrusy. V tomto období bývají spáleniště na druhy nejbohatší a pečlivým soustavným prohlížením můžeme na nich objeviti celou řadu vzácných forem. Zejména o prázdninách je k tomu vhodná příležitost, kdy můžeme na vyhlédnutých lokalitách sledovati postupné střídání jednotlivých aspektů.

Kromě diskomycetů se na spáleništích vyskytují též jiné houby, jmenovitě lupenaté (*Agaricales*), které mnohdy svým hromadným výskytem jsou velice nápadné. Alespoň jménem uveďme nejvýznačnější z nich: *Flammula carbonaria* Fr. — *plaménka spáleništní*, *Psathyra pennata* Fr. — *křehutka spáleništní*, *Coprinus Boudieri* Quél. — *hnojník Boudierův*, *Collybia atrata* Fr. — *penízovka spáleništní*, *Omphalia maura* Fr. — *kalichovka uhlová*.

Jsou to vlastně lupenaté houby, které nejčastěji uzavírají sukcesi typických anthrakofilních mykofyt. Na spáleniště začínají se stěhovat rostliny zelené, autotrofní, aby znovu opanovaly prostor, na čas jim ohněm vyrvaný; i tady je zajímavé sledovat postupné osídlení určitými typy (na př. mechy — *Ceratodon purpureus*, jatrovkami — *Marchantia polymorpha*), což ovšem již nespadá v rámec tohoto článku.

Nové nálezy vzácnějších hub v Československu.

Zemní forma chorošovníku šupinatého (Polyporellus squamosus [Fr. ex Huds.] Karst. f. Clusiana Britz.)

V červenci 1948 jsem nalezl ve vlhkém, smrkovém lese pod písečnou dunou u Stéblové (okr. Pardubice) 2 exempláře choroše, jehož určení nebylo bez obtíží. Bourdot a Galzin, oba

hlubocí a jemní znalci hub dřevních jej neznají, ani se o něm nezmiňují ve svých Hyménomycètes de France. Konečně v Pilátově velkém kompendiu hub chorošovitých nalezl jsem stručný popis této formy z Killermanových Pilze aus Bayern, bez udání lokality. Dr. Pilát mi pak správnost určení dle zaslané fotografie potvrdil. — Z podrobného popisu uvádím: klobouk u vyobrazené houby pravidelný, 10 cm v prům., ploše sklenutý a uprostřed mírně vmačklý, u druhé plodnice však nepravidelně laločnatý, na okraji blanitě ztenčený a silně podvinutý. Barvou a šupinkatostí připomíná zcela typickou formu. Rourky

Poz mní forma chorošovníku šupinatého (Polyporellus squamosus f. Clusiana Britz.). Stéblová u Pardubic, VII. 1948 sbíral Jos. Strnad. Photo: Balada.

dosti veliké, nepravidelné, barvy bledé (jako slonová kost!), sbíhají po třeni až k botce; jejich ústí při pohledu se strany jsou zoubkovaná. Třeň výstřední, u druhé plodnice postranní, nerovný, tuhý, jest prodloužen do země, kde přisedá ke kořenům nebo úlomkům dřev. V obou případech nalezl jsem v zemi kořen smrkového pařezu, na napadeném místě již úplně ztrouchnivělý. Zajímavá jest ona prodloužená botka na podzemní části třeně, pokrytá hladkou, tabákově hnědou korovou vrstvou, u vyobrazené plodnice po stranách ještě se zvláštními krátce prstovitými, uvnitř dutými a vodnatými přívěsky. Poloha tohoto třeně v zemi byla vodorovná, přímo pod povrchovou vrstvou mechovou. Třeň druhé plodnice neměl oněch přívěsků a vnikal v jílovité půdě do hloubky asi 20 cm. Tuto druhou plodnici jsem objevil v hustém, suchém, smrkovém mlází. Mikroskopicky měřil jsem u tohoto charakteristického choroše pouze výtrusy, téhož tvaru jako u typického chorošovní-

ku šupinatého, velikosti velmi nestejné: 10—16 μ. Na jednom místě nalezl jsem výtrusy úzké a velmi dlouhé, až 22 μ.

Jos. Strnad.

Hadovka psí (Mutinus caninus Huds.) v českém Středohoří.

V létě 1948 rostly houby v Českém Středohoří skutečně ve spoustách. Při sběru 16. VII. 1948 pod Kamýčkem (540 m) na jižním úpatí Milešovky objevila moje dcera jediný kus hadovky psí, která snad dosud v Českém Středohoří nebyla sbírána. Plodnice vyrostla u pařezu v teplém dubo-habrovém háji (querceto-carpinetum) s podrostem konvalinky, na humusovité půdě. Geologickým podkladem je opuka, pokrytá znělcovými drolinami, svah asi 10^0, exposice jižní, nadmořská výška asi 500 m. — Plodnice byla 11 cm vysoká, třeň nahoře bledě, dole sytě oranžový, 7 mm šir., žebrovitě jamkatý, nahoře zvolna a nenápadně přecházel ve výtrusonosnou část kyjovitého tvaru, červenohnědou, s tupou a olivově zelenou špičkou. Povrch výtrusonosné části byl bradavkatý, zrnkatý, olivová špička byla slizovitá, voněla asi jako šňupavý tabák a sliz zanechával na prstech šedozelené skvrny. Plodná část netvořila znatelný klobouk, jaký má na př. hadovka zápašná. Třeň vyrůstal z bílé, dole sírově žluté, 4 cm vysoké pochvy, opatřené dole kořínkem. Zaschlá houba má třeň bledě oranžový, nepravidelně bradavčitě svraskalý, plodná část je temně hnědá, oddělená od třeně silně vyniklou obrubou. — Houba se shoduje s popisy Velenovského (České houby, p. 797), Veselého (Československ. houby 2:90) i Hollósovým. Plodná část za čerstva nebyla již jasně červená. Na Kučerově obrázku (ve Smotlachově Přehledu, p. 134, 1936), rovněž na vyobrazení Veselého a Hollósově je plodná část znatelně a ostře oddělena od třeně, kdežto na mém exempláři je přechod nenápadný a vyniká teprve na jedinci suchém. Podle údajů v literatuře roste vzácně v humusovitých hájích.

Jan Šimr.

Hřib šiškovitý (Strobilomyces strobilaceus [Scop.] B. et Br.)

není místy tak vzácný, jak se udává. V některých smíšených světlinách na Křivoklátsku a na pasekách u Plas jsem jej nacházel dokonce hojně.

Jos. Fürst.

Plesňák karafiátový (Thelephora caryophyllea Schaeff.)

Tuto vzácnější houbu jsem sbíral v mladém boří v Černčínském lese, 28. VI. 1920, na suché písčité půdě. Na této lokalitě byla houba až do října ve skupinách hojná. — Struč. popis: Plodnice podoby karafiátu, nálevkovitá, asi 3 cm vysoká, stejně i široká (nahoře), s okrajem zprvu bílým, vroubkovaným, částečně dřípatým, uprostřed promáčklá, hnědá, kožovitá, podélně pásovitě dělená, uvnitř huňatě šupinkatá, vzpřímená. Rouško na spodu nálevky světleji hnědé než na povrchu.

Třeň krátký, vzhůru rozšířený, šedohnědý. Výtrusy nepravidelně ostnité, hnědavé, 8—10×7 μ. — Schroeter (Pilze Schles. I., p. 432, 1889) udává třeň 2—3 cm tlustý, jistě chybou tisku (místo 2—3 mm). Fr. Neuwirth.

Plesňák karafiátový (Thelephora caryophyllea Schff.). Černčínský les, 28. VI. 1920 sbíral a fotografoval Fr. Neuwirth.

Nová lokalita trepkovitky Kašparovy (Crepidotus Caspari Vel.)

Trepkovitka Kašparova byla v Československu známa dosud jen z původní a jediné lokality (Kinského zahrada v Praze, XI. 1925, leg. Kašpar — viz A. Pilát, Evropské druhy trepkovitek, Crepidotus Fr., p. 42, 1948). Několik plodnic tohoto vzácného druhu nalezl jsem 28. V. 1948 na spodní straně značně trouchnivého, na zemi ležícího kusu dřeva listnaté dřeviny v lesní rokli „Kovářův luh" blíže Zbečna na Křivoklátsku. Plodnice, určené Dr. Pilátem, podobají se habituelně C. applanatus (Fr. ex Pers.) Karst. nebo C. mollis (Fr. ex Schaeff.) Quél., liší se však naprosto jinými výtrusy a postrádají gelatinosní vrstvy na povrchu klobouku. Výtrusy jsou bledě zbarvené, žlutě hlínové, podlouhle vejčité, s apikulem na basi, 8—8,5×5,5—6 μ, hladké, s centrální kapkou, Hyfy tramy klobouku 6—8 μ tlusté, bezbarvé a tenkostěnné, hyfy mediostratu lupenů 3,5—8 μ tlusté. Mirko Svrček.

Námel černající (Spermoedia nigricans [Tul.] Seaver) v jižních Čechách.

Námel černající (Spermoedia nigricans [Tul.] Seav., N. Am. Fl. 3:55, 1910 = Claviceps nigricans Tul.), vyskytující se v květenství skřípiny (Scirpus) a bahničky (Eleocharis), byl dosud pozorován pouze na několika málo československých nalezištích. J. Podzimek (Čas. Nár. Mus. 106:461—483) zmiňuje

se o svém nálezu u Hořic v Podkrkonoší (na Scirpus sp.) z r. 1928, a R. Picbauer (Sbor. kl. přírod. v Brně, 28:58—66) registruje Zavřelův sběr z Bečvy a Horní Bečvy (v květenství Eleocharis palustris) na Moravě. Příčinou tak ojedinělých nálezů je zřejmě jak možnost snadného přehlédnutí sklerocia nepatrných rozměrů, tak i nedostatečný regionální výzkum z hlediska mykologického, zvláště pak pokud se týká hub drobných nebo mikroskopických. V poslední době dostalo se mi několika nálezů tohoto vzácného a nanejvýš zajímavého, pohříchu však málo známého druhu, pocházejících z jihočeské rybniční pánve. Tyto nové české lokality jsou: Staňkov u Chlumu (Třeboňsko), na břehu Staňkovského rybníka, IX. 1945, leg. M. Svrček (na Eleocharis palustris [L.] R. Br., herb. myc. Svrček) — Šalmanovice (okr. České Budějovice), na břehu rybníka v lese „Dolní hvozd", VIII. 1948 leg. J. Moravec (opět na Eleocharis palustris, herb. crypt. instituti bot. univ. Carol.). — Drobná, tenká, poněkud zakřivená, hnědočerná, podélně žíhaná sklerocia vyskytují se v květenství skřípin a bahniček buď jednotlivě nebo ve skupinách. (Seaver udává jejich počet až 3—5). Mikroskopické poměry tohoto druhu nejsou dokonale známy. Ani J. Podzimkovi (l. c.) ani mně se nepodařilo vypěstovati ze sklerocia stromata. — V doplnění dalších lokalit tohoto druhu mohou nám být nápomocni hlavně botanikové, zejména ti, kteří sledují vodní a pobřežní květenu. Zprávy o nových nálezech, event. dokladové exempláře zasílejte laskavě na kryptogamologické oddělení botanického ústavu Karlovy univ. v Praze. Svatopluk Šebek.

Další naleziště Tricholoma helviodor Pil. et Svr.

Objev nového houbového druhu, který má velkou plodnici, je snadno určitelný a ne zcela vzácný, je i za dnešního specielního studia, dosud ne chudého na objevy, případem pozoruhodným. V roce 1946 publikovaný objev Tricholoma helviodor Pil. et Svr. (Studia botanica 7:2—8) je navíc ještě zajímavý i vlastnostmi samotného druhu, chceme-li zajímavými nazývat zjevy, stavící nás před otázky těžké k rozhodnutí. I když některé znaky nové čirůvky by mohly svést k pokusnému srovnání s Tricholoma acerbum Bull., je těžké nalézti pro ni třeba i jen rámcovou skupinu a tím méně nějaký druh skutečně podobný. Stejně svérázné musí být i podmínky jejího vzrůstu. T. helviodor sbírám na Poličsku téměř každoročně od r. 1934 v našem lese v Telecím a nahodile jsem ji nalezl ještě na jiném místě u téže obce a pak v Oboře u Borovnice. Obě telecká stanoviště jsou po stránce mykologické tak rozdílná, že kromě několika nejobecnějších druhů snad jen Tricholoma inamoenum Fr., Russula paludosa Britz. a Russula consobrina Fr. bych mohl označiti jako společné průvodce. Oba prvé druhy naznačují, že stanoviště nejsou suchá, s R. consobrina pak

T. helviodor má společnou zálibu nasazovati plodnice v hlinité spodině lesní půdy, bez ohledu na to, jak silnou vrstvu jehličí je pokryta. Při značně krátkém třeni T. helviodor nacházíme nezřídka již vzrostlé plodnice jen pod nepatrně nadzvednutou vrstvou jehličí nebo hlíny. Nepochybně tomuto prodírání se půdou tupým kloboukem je třeba přičítati častý nepravidelný tvar houby. V celku mohu svá naleziště označiti jako místa s chudou hlinitou spodinou, jakým se vyhýbají humusové strmělky nebo jiné v kruzích rostoucí houby. Srovnávám-li své nálezy (po lask. určení p. Dr. Pilátem) s původním popisem autorů, v němž bylo přihlédnuto ke sběrům Melzera, Veselého, Lázničky a Svrčka v Čechách i na Moravě, jeví se T. helviodor jako druh pozoruhodně ustálený. Proměnlivost se objevuje jen ve sklonu ke žlutavému zabarvení lupenů a třeně, což snad záleží na stupni zásaditosti půdy, když pokusně se houba barví žlutě právě alkaliemi. Jedinou neshodou je nepřítomnost černavého zbarvení na poraněných lupenech u plodnic mnou pozorovaných. V tom je možno opět viděti projev lokálního vlivu půdy, neboť podobnou vlastnost černání, uváděnou pro Tricholoma inamoenum Fr., jsem v téže oblasti rovněž ani v nejmenší míře nezjistil. E. Horníček.

MUDr. Josef Herink:

Plžatka březnová (Limacium camarophyllum [A. et S. ex. Fr.] Her. ssp. marzuolum [Fr.] Her. v Československu.

(Pokračování)

3. Variabilita:

Vlastnosti plžatky březnové nejeví větších variačních výkyvů. Pokud se týče tvaru, jest ovšem dosti proměnlivý a často nepravidelný; jde však většinou o drobné variace bez většího systematického významu, vysvětlitelné většinou deformujícím vlivem nadložního substrátu i vzájemným tlakem plodnic. Robustnější exempláře (s kloboukem nad 10 cm šíře) mají, zejména v mládí, vzhled čirůvek (tricholomoidní habitus): pravidelnější tvar, lupeny málo sbíhavé, u třeně mírně vykrojené. Smotlacha považuje tuto robustní formu za typickou pro borové lesy nižších poloh (ČČsH 2 : 60, 1920). Menší exempláře (s klob. kolem 5 cm prům.), více nepravidelného tvaru, s lupeny dlouze sbíhavými (tedy habitu clitocyboidního) považuje Smotlacha (l. c.) za formu, rostoucí výhradně pod smrky a jedlemi. Mezi oběma formami však existují přechody a jejich rozlišení je dáno spíše jinými momenty, než ekologickými. Pokud se týče variací ve zbarvení, jsou nápadnější rozdíly pouze mezi exemplář mladými a vyspělými. Mladé plodnice, ukryté pod humusem nebo mechem, jsou celé bělavé barvy; jakmile některá část klobouku vyhlédne skulinou v pokryvu, rychle se zbarvuje do šeda až černava, takže klobouk bývá začasté nepravidelně bíle a tmavě skvrnitý. Také třeň, který je našedlý zprvu jen na svém vrcholu, zabarvuje se s pokračujícím vyspíváním do šeda i ve své střední části. Rovněž lupeny jsou v mládí světlejší než u exemplářů dospělých.

Plžatka březnová (**Limacium camarophyllum** ssp. **marzuolum** [Fr.] Herink). Roblín, 2. V. 1943 sbíral Ing. St. Havlena. Herb. myc. Herink No. 51/43. Photo: Dr. Jos. Herink.

4. Geografické rozšíření:

Plžatka březnová jest známa, pokud se mi podařilo zjistiti, dosud pouze z Evropy. Klasickou lokalitou, odkud houbu poprvé popsal a vyobrazil Micheli, jsou lesy údolí Vallombrosy v Appeninském pohoří u Florencie v Italii; z téže lokality ji studoval, ba možno říci znovuobjevil, Bresadola. Z Italie jest dále uváděna z okolí Říma a Tridentu. Tato lokalita patří již k alpské oblasti, kde roste houba nejhojněji: jest znám velký počet nalezišť na severním obvodu Alp, v Rakousku, již. Německu, Švýcarsku a Francii (Haute Savoie). Ve Francii byla dále sbírána v pohořích Vosges a Auvergne. Singer jediný se zmiňuje o středním Německu jako dalším místě výskytu v Evropě. V cizí literatuře nenalézáme ani zmínky o výskytu plž. březnové v Československu. Podle zpráv, které jsem sebral z naší literatury, roste hojně po celých Čechách s výjimkou severních částí (ale i zde by mohla býti nalezena), dále na Moravě; ve Slezsku nebyla dosud sbírána, rovněž ne na Slovensku. Nejsevernější české naleziště (Hronov v okr. Náchod) jest pravděpodobně nejsevernějším dosud známým místem výskytu plž. březnové v Evropě.

Poměrně omezený areál houby jest dle mého mínění jedním z důkazů, že není druhem samostatným, nýbrž sezonní formou plžatky kozí (Lim. camarophyllum), formou, která se fixovala v geograficky vhodných oblastech. Areál plžatky kozí se sice prolíná s areálem plžatky březnové, ale jeho těžiště se zdá být v severní kontinentální Evropě, Skandinavii, Anglii, sev. Asii (Sibiř) a sev. Americe.

Lokality v Československu:*)

Čechy: okr. Mar. Lázně: Mar. Lázně (u kavárny „Forstwarte"), smrčina, V. 1926, V. Fremr (6 : 82) — o. Louny: Pnětluky u Konětop, bor, 4. IV. 1920, K. Novák (2 : 21) — o. Slaný: Jedomělice, III. 1920, Jos. Koděra (1 : 274); Řevničov a Nové Strašecí (Žofka, 3 : 3. str. obálky č. 7; 4 : 40; odtud je dovážena na trh v Kladně) — o. Kladno: Svárov u Unhoště, bor, II. 1917 (ještě pod sněhem), IV.—V. 1919, Žofka (2 : 61—2, srv. Velenovský, Čes. houby : 97); okolí Unhoště, v borov. a smrč., 1920 (Jan Štefl, 2 : 93 a 197); Chýňava (Velenovský, l. c.) — o. Rakovník: okolí Rakovníka, 1919, K. Mayer (1 : 24, Smotlacha 2 : 62); Křivoklát (Velenovský, Č. H. : 97) — o. Kralovice: Kožlany, Břežany, Hedčany (dubina), „Hubertův les" u Čisté, les „nad Zeleným dolem" u Liblína, 1916, Jos. Fürst (rozhlas. přednáška, 1948) — o. Plzeň-venkov: vrch „Radyně" u St. Plzence, 565 m alt., jaro 1906, F. Tyttl (Melzer, 1 : 34); tamtéž a bor. les „Za výrovnou" u St. Plzence, 1923 (hoj.), 1926 (hoj.), V. Fremr (6 : 61); Blovice (Fremr, 7 : 42); Spálené Poříčí u Blovic, 1919, 1920 (K. Březina, 2 : 83); z okolí Plzně je houba dodávána na plzeňský trh (od r. 1916 dle Haranta, 1 : 273); ok. Plzně, V. 1940, Ing. O. Jenek (19 : 81) — o. Rokycany: Šťáhlavy, jaro 1906, F. Tyttl (Melzer, 1 : 34); Sedlec u St. Plzence, smrč., 1923 (hoj.), 1925 (vzác.), 1926 (hoj.), V. Fremr (7 : 42); severozáp. od Klabavy (v ok. rybníka „Na Kotucku"), smrč., 1916 (hoj. po mírné zimě), 6. IV.—V. 1919, V. Harant (1 : 273) — o. Stříbro: Dobřany, mezi Chlumčany a Dnešicemi, 414 m alt., smrk. mlází, bor s ml. smrky, boroviny, 28. IV.—V. 1919, Fr. Němejc (1 : 24 a 274-5), photo prof. B. Němec, ČČsH 1 : Atlas obr. 15 a 73, Smotlacha, 2 : 62) — o. Domažlice: „Týnský háj" u Domažlic, bor. a část. smrk. lesy, 1910, V. 1914 (pod sněhem), IV. 1915 (hoj.), XII. 1918, 18. IV. 1919, IV. 1920 (hoj.), V. Melzer (1 : 24, 34, 52 a 349; photo Melzer, ČČsH 1 : Atlas obr. 5; srv. Velenovský, Č. H. : 97); Bořice u Domažlic, bor. les, 19. IV. 1919, V. Melzer (1 : 34); Koloveč, IV.—V. (A. Petráš, 25 : 33) — o. Klatovy: Železná Ruda, osady Pancíř (1100 m alt.) a Špičák (1280 m. alt.), 1919, B. Kočí (Smotlacha, 1 : 24) — o. Sušice: Soběšice u Sušice, smrč. (720 m alt.), 23. IV. 1944, Benadová (24 : 143) — o. Prachatice : Vlachovo Březí, malé bor. lesy, 1919 hoj. (E. Jirášek, 1 : 274 a 278); Netolice, 22. V. 1919, R. Hampl (Smotlacha, 2 : 62) — o. Český Krumlov: les „Věncová hora" u Zlaté Koruny, 12.—15. IV. 1919, J. Sova (1 : 24, Smotlacha 2 : 62) — o. Tábor: ok. Tábora, 1920, F. Maličký (Smotlacha, 2 : 63), 25. IV. 1926; Březina (Smotlacha, 6 : 2 str. obálky č. 5—6); „Kozí Hrádek" u Sezimova Ústí, V. 1919, (F. Maličký, 1 : 274) — o. Písek: ok. Písku (Velenovský, Č. H. : 97; na písec. trhu zjistil R. Veselý, in litt. ad Kult, 1948) — o. Blatná: ok. Blatné, Jindř. Kučera (Smotlacha 2 : 62, Kučera 7 : 58; pinx. Kučera 3 : 58, obr. 21); Sedlice u Blatné, 1919 (hoj.), K. Kozák (Smotlacha, 2 : 62) — o. Příbram: ok. Dobříše, 1. V. 1921 (B. Klika, 2 : 284), 1925 hojně (F. Tatar ap. K. Dušek, 6 : 51); Rosovice u Dobříše, borov. 400—500 m alt., 1923, 28. IV. 1925, K. Dušek (3 : 3. str. obálky č. 7, 6 : 14-5 a 51); z ok. Dobříše dovážena na pražský trh v r. 1919 (Smotlacha 2 : 62) — o. Beroun: Beroun, borov., 10. a 20. IV. 1937, Fr. Král (17 : 99 a herb. Mus. nat. Pragae No. 486344); Budňany os. Karlštejn, 26. V. 1944 Jos. Šinták (Charvát, poradna ČMK); Karlík u Dobřichovic, čistá dubina k jihu obrác. na nevápenitém podkladu,

---

*) Za sdělení některých lokalit děkuji zde pp. I. Charvátovi (z ústř. poradny Čsl. mykol. klubu), K. Kultovi, M. Svrčkovi, Fr. Šmardovi, dále dr. Pilátovi za umožnění přístupu k herbářům Národ. Musea v Praze. — Lokality jsou uspořádány podle okresů a obsahují, pokud byly k disposici, tyto údaje: místo (obec, po příp. i jméno lesa neb hory), druh lesa, datum, jméno sběratele, v závorce pak použitý pramen se jménem autora. Kde není pramen jinak uveden, jde vždy o časopis čsl. houbařů, který je citován jen ročníkem a stránkou.

20. IV. 1946, M. Svrček (Svrček, in litt., herb. myc. Svrček No. 90/46) — o. Praha-venkov-jih: Roblín, list. háje, více let sbíral Ing. St. Havlena, na př. 2. V. 1943, v jehlič. lese s duby (herb. myc. Herink, No. 51/43, photo Herink), 1. V. 1944 (herb. Mus. nat. Prag., pinx. Ušák); 27. IV. 1941, I. Charvát, 24. V. 1942, 9. V. 1943 a 30. IV. 1944, M. Charvátová (srv. též Velenovský, Novit. myc. : 23, 1939); Černošice, borov., 3. V. 1925 (členové vycházky Čsl. myk. společ., 5 : 2. str. obálky č. 5—6), 14. IV. 1940, I. Charvát, 1. V. 1945, J. Slabihoud (Charvát, poradna ČMK). Klínec, ? smrčina, 26. IV. 1943, Opršal (herb. myc. Herink No. 40/43), 1. V. 1948, Ant. Zoul (Charvát, porad. ČMK); Trnová u Jílovišť, 15. VI. 1941, A. Zoul, 25. IV. 1948, I. Charvát; Jíloviště, 1. V. 1943, F. Jarkovský, 29. V. 1944, F. Sládek (porad. ČMK); Mníšek os. Skalka, 7. V. 1944, A. Zoul (Charvát, por. ČMK); Zbraslav, 21. V. 1944, A. Andres (Charvát, por. ČMK); Bojanovice, 7. V. 1944, A. Kubička (herb. myc. Herink No. 158/44, photo Herink); neznámá lokalita, 17. V. 1942, sbíral? (herb. myc. Herink No. 18/42, photo Herink) — o. Jílové: Okrouhlo os. Záhořany, 17. V. 1942 a 25. IV. 1943, A. Zoul (por. ČMK) — o. Říčany: Radošovice, 2. VI. 1941, M. Charvátová (por. ČMK) — o. Sedlčany: Kamýk n. Vlt., smrč., 9. III. 1924, Ternus (Smotlacha, 4 : 48); Votice, vys. smrčina „Na mezivratech", 11. V. 1919, F. Maličký (1 : 274) — o. Český Brod: z ok. Českého Brodu byla hojně dodávána na pražské trhy v r. 1919 (A. Svoboda, 1 : 24, Smotlacha, 2 : 62); Svojetice, mechov. smrčina na žulovém podkladu, V. 1943, Ing. S. Havlena a M. Svrček (Svrček, in litt.) — o. Ledeč n. Sáz. : Hněvkovice u Dol. Kralovic, V. 1919, Víša (Smotlacha, 2 : 62) — o. Čáslav: z ok. Čáslavi donášena na čáslavský trh (J. Zahradník, 16 : 58, srv. Velenovský, Č. H. : 97) — o. Pelhřimov: ok. Pelhřimova, 1919, J. Veselý (Smotlacha, 2 : 62) — o. Kutná Hora: ok. Kutné Hory, cca 400 m alt., v mechovitých smrč., 14. IV. 1935, J. Zahradník (15 : 125, 16 : 56-8, Smotlacha, 15 : 77; donáš. na kutnohorský trh: Zahradník, l. c., 23. IV. — 9. V. 1948 Jar. Jeřábek, 25 : 140); Zbraslavice, v mechu, 500 m alt., hlinitá půda, 23. IV. 1919 (za mrazů až —5°C), Jos. Šanda. — o. Pardubice: Choltice u Heřm. Městce, ml. dubina s několika smrky v oboře, 1920, Jos. Michal (2 : 189); Svojšice u Heřm. Městce, 1. V. 1948, K. Kult (herb. myc. Herink No. 50/48); Kunětická Hora, leg. Rule (K. Kult, in litt.) — o. Chrudim: ok. Chrudimi (Velenovský, Č. H. : 97); Chrast u Chrudimi, na okr. lesa pod vysokými smrky, 4. V. 1916, K. Kudrna (1 : 16-7); Rabštejnská Lhota os. Rabštejn, vys. les smrk. a jedlový, 1918 a 27. V. 1919, J. Černý (Kudrna, 1 : 17, Smotlacha, 2 : 62); Heřmanův Městec, 1916, sbírána italskými zajatci (J. Zvára ap. Kudrna, 1 : 16, pinx. Zvára); Vápenný Podol, 1916, sbír. ital. zajatci (J. Zvára ap. Kudrna, l. c.) — o. Ústí n. Orlicí : u České Třebové, 27. V. 1935, J. Kolomý (Smotlacha, 15 : 153) — o. Dvůr. Králové n. Lab. : les „Poličanská houština" u Bílé Třemošné, V. 1910, 11. VI. 1919 a 1920, Josef Krůf (1 : 52, 25 : 117) — o. Náchod: Hronov, smrč., 24. II. 1920, Fr. Lelek (1 : 349); Červený Kostelec (Velenovský, Č. H. : 97) — o. Mladá Boleslav: les „Okrouhlík" u Benátek n. Jiz., 1944, Fr. Borovička (24 : 137). — Dodat. k o. Praha-venkov-jih: Třebenice u Slap, smrč., 24. IV. 1939, Dr. Jiří Kubička.

Morava: o. Moravská Třebová: Svitavy, měst. les, Joh. Hruby (Beitr. zur Pilzflora Mähr. u. Schles. in Hedwigia 70 : 293, 1930) — o. Tišnov: les „Bačkovec" u Tišnova, borov. s habry, 426 m alt., Fr. Šmarda (in litt.); les „Výrova skála" u Tišnova, smrčina, 450 m alt., V., Fr. Šmarda (Výsl. myk. výzk. Mor. in Práce mor. přírod. spol. 14 : 28, 1942); Lomnička, kopec „Jahodná" (cca 380 m alt.), smíš. les smrk, jedle, habr, líska, Fr. Šmarda (in litt.); Braníškov u Tišnova, borov., IV.—V. 1920 a 5. V. 1921, Jos. Novotný (1 : 274, 2 : 284); Deblín, III. a V. 1923, Jos. Buček (3 : 3. str. obálky č. 7; odtud se dopravuje na trhy v Tišnově a Brně); les „Babí lom" (563 m alt.), u Kuřimi, smrč., 28. IV. 1948 (a dříve), F. Šmarda (l. c., in. litt.,) — o. Brno-venkov: Bílovice nad Svit. a Ochoz, Joh. Hruby (l. c.); revír škol. statku „Masarykův les", II.—IV. 1916 a později, E. Bayer (Přísp. ke znal. rozšíř. hub z tříd Basid.

a Ascom. v ČSR, Sbor. vys. šk. zeměd. v Brně : 52, 1933) — Palavské kopce, 22. I. 1928, Fr. Skyva (Die mus. Darstell. d. mähr. Pilze in Čas. mor. zem. mus.: 4, 1943) — o. Vyškov: Račice u Vyškova, jedl. les, Fr. Šmarda (in litt.) — o. Olomouc-venkov: Dolany u Olom., jehlič. lesy, 10. V. 1919 (Ing. V. Sak, 1 : 84); z ok. Olomouce se dováží na olom. trh (Sak, l. c.; III. 1923, Jos. Otruba, 4 : 60, 1926 málo, Otruba 6 : 85, 8 : 55; G. Japp, Houby vyšší župy olom. in Vlastivěda župy olom.: 187, 1930) — o. Litovel: u Litovle (?Záhoří), IV. 1919, borověny, Dostál (1 : 274, 2 : 62). — o. Zábřeh: Loštice, 13. V. 1933, v ml. smrčině, Dr. A. Konečný.

5. Systematické zařadění:

Nejstarším druhovým názvem podle platných pravidel bot. názvosloví jest nesporně Friesův (*Ag.*) *marzuolus* (1821). Fries popsal houbu pouze podle popisu a nebarevného vyobrazení Micheliho a ani později ji nikdy neviděl čerstvou neb v exsikátu. Proto pochopíme, že houbu zařadil do svého systému nesprávně, do tribus *Clitocybe*. Šťastnější ruku měl již Persoon, ačkoliv houbu rovněž z autopsie neznal: zařadil ji sice nesprávně jako odrůdu k *Agaricus Cardarella* Batt. (= *Pleurotus Eryngii* D. C.), ale do těsného sousedství *Ag. elixus* Sow., který není nic jiného, než Limacium camarophyllum, a jiných druhů šťavnatek!

Bresadola prvý správně rozpoznal v houbě druh rodu Hygrophorus Fr. (1838). Systematika tohoto Friesova rodu jest dosud neustálena. Řada autorů totiž dodnes drží rod Hygrophorus v klasickém smyslu Friesově a rozděluje jej na 3 podrody (*Limacium* Fr., *Camarophyllus* Fr., *Hygrocybe* Fr.). Jiní systematikové považují tyto 3 podrody za samostatné rody. Myslím, že tak činí plným právem, tím spíše, že i nomenklatorická stránka nečiní obtíží: všechny názvy jsou (v hodnotě tribus a subtribus) obsaženy ve Friesových Systema mycol. (1821). Práce Karstenovy (1879), Fayodovy (1889) a Kühnerovy (1926) ukázaly, že základním dělítkem mezi rody *Limacium*, *Camarophyllus* a *Hygrocybe* jest struktura tramy lupenů: u r. *Limacium*, který snad představuje nejstarší typ vývojové řady, je rozčísnutá (bilaterální), u r. *Camarophyllus* smíšená a u r. *Hygrocybe* pravidelná. Přestože plžatka březnová se blíží druhům r. *Camarophyllus* (Fr. 1821) Karst. 1879 celým habitem, nepřítomností vela a téměř nesliznou pokožkou klob., patří pro význačně bilaterální tramu lupenů nesporně do r. *Limacium* (Fr. 1821) Schröt. 1889 em. Kühner 1926. Do tohoto rodu byla poprvé zařaděna Velenovským (1920), zdá se však, že nikoliv záměrně. Smotlacha (1921) hledá také ekologické důvody pro zařadění naší houby do r. *Limacium*; poukázal jsem již na to, že nic nesvědčí pro to, že by houba tvořila obligátní mykorrizu s jehličnatými stromy, jak se domnívá Smotlacha.

(Příště dokončení)

Československá mykologická bibliografie 1946-49.

(Pokračování).

(Bibliographia mycologica čechoslovaca 1946—1949.)

SVRČEK M., **Inocybe umboninota Peck, vláknice rašeliníková v Čechách.** (Časopis Národního musea, oddíl přírodovědný, 115:154—5, 1946) — Autor popisuje a vyobrazuje tento v Čechách jím po prvé zjištěný druh vláknic. J. Herink.

PŘÍHODA ANT., **Penízovka sametová jako příležitostný parasit listnáčů.** (Zemědělství a lesnictví 2:57, 1946) — Referát o pozvolném odumírání klenů a jilmů, napadených fakultativním parasitem penízovkou sametovou (Collybia velutipes [Fr. ex Curt.] Quél.), v Butovicích u Prahy. Rhizomorpha houby pronikala kolem mrazových trhlin v kmenech do lýka, zničila kambium (za rok pruh o šířce 10-20 cm) a postupovala dále do kmene. Choroba dřeva je podobná bílé hnilobě, způsobené václavkou. S. Šebek.

VESELÝ RUD., **Československé houby II.** (Praha, 1946, nakl. Vesmír). Stran 148, cena Kčs 60,— (brož.) — Majitelé I. dílu autorových „Českých hub" z r. 1938 (nakl. Vesmír, str. 231) skoro již netrpělivě očekávali vydání přislíbeného druhého dílu. Zatím co I. díl pojednával o vyšších houbách lupenatých, ve II. dílu jsou shrnuty ostatní houby stopkovýtrusné (hřibovité, chorošovité, lošákovité a ostatní, břichatky) a vyšší houby vřeckovýtrusné. Stručný, ale dostatečně výstižný popis je doplněn jednobarevnými obrázky, které jsou velmi instruktivní. Vyzdvihují totiž typické znaky i v nejmenších podrobnostech a vyvolávají tak dobrou představu vlastností každého druhu. Tyto obrázky jsou přednostní obou dílů Veselého knihy a jsou jistě také z části důvodem velké oblíbenosti této knihy v širších houbařských kruzích. Protože v obou dílech je zahrnuta většina běžných druhů vyšších hub u nás rostoucích, hodí se kniha výborně pro ty houbaře, kteří si již osvojili základy mykologie a ohlížejí se po vhodné knize k dalšímu podrobnějšímu vzdělávání. J. Herink.

KAVINA K. — TVRZ FRANT., **Atlas hub.** (Praha 1946, nakl. „Sfinx"— B. Janda). Stran 31 a 8 dodatkových stran výkladu ke 40 černým a 24 barevným fotografickým tabulím. Cena Kčs 360.— (váz.) — V domácí, ale snad i evropské literatuře, je to prvý pokus o fotografické zobrazení již nejen tvaru, ale i barvy hub. Mistr Tvrz zhotovil řadu zdařilých snímků vyšších hub i s jejich přirozeným prostředím (někdy ne právě šťastně aranžovaným) a ukázal tak nové možnosti a cesty zobrazování krásy houbových plodnic. To bylo také hlavním účelem knihy, jak zdůraznil autor části textové. Prof. Kavina, jeden z našich nejlepších znalců hub, podává poutavým slohem nejdůležitější poznatky o vyšších houbách a doprovází tabule stručnými popisy. Protože dílo je zaostřeno spíše na estetickou stránku mykologie, hodí se do knihovny nejen mykologů, ale i všech milovníků přírody. J. Herink.

MACKŮ JAN, **Pěstování žampionů a jiných jedlých hub v malém i ve velkém.** (Brno 1946, nakl. M. a J. Stejskalové). Stran 84, řada vyobrazení, cena Kčs 48,— (brož.) — Známý propagátor praktického houbařství a zvláště pěstování hub probírá podrobně zejména pěstování pečárek (žampionů) v domácnosti i v zahradnictví. Zvláště pěkné jsou kapitoly o biochemických pochodech při zpracovávání substrátu pro kultury (hnoje) a kapitola o škůdcích žampionových kultur. Menší část knihy je věnována způsobům pěstování jiných vyšších hub. Knihu doporučuji všem, kdo se vážně zabývají pěstováním hub. J. Herink.

PŘÍHODA ANT., **Coleroa Chaetomium (Kze) Rbh., houbový parasit maliníkových listů.** (Ovocnické rozhledy 38:176, 1947). — Coleroa Chaetomium ze skupiny tvrdohub (Pyrenomycetes) tvoří drobná, černá, strupovitá stromata na listech maliníku a některých ostružníků. Autor, který ji zjistil na divoce rostoucích malinících v kunratickém lese u Prahy, upozorňuje na možnost infekce kulturních sort maliníků, pěstovaných v zahradních kulturách. S. Šebek.

ČSL. MYKOLOGICKÝ KLUB V PRAZE II.,

Benátská 2. (Botan. ústav Karlovy univ.).
Sekretariát: Praha II., Krakovská 1. Telefon 311-31.

Staňte se naším členem!

Členský příspěvek činí ročně Kčs 20.—, zápisné Kčs 10·—. Členské přihlášky a příspěvky přijímá jednatel I. Charvát, Praha II, Krakovská 1. Tel. 311-31.

Členy, kteří dosud nevyrovnali členský příspěvek za kalendářní rok 1948, prosíme o zapravení.

Navštěvujte přednáškové kursy ČMK
pořádané každé pondělí od 19 do 21 hod. v přednáškovém sále botanického ústavu Karlovy university v Praze II., Benátská 2. Stanice el. dr. čís. 14, (botanická zahrada). Výklad a demonstrace důležitých jedlých a jedovatých hub pro praktické houbaře, začátečníky a pokročilé. Při přednášce se též určují donesené houby.

Houbařské vycházky ČMK
s odborným školením praktických houbařů se konají každou neděli do blízkého i vzdáleného okolí Prahy. Dobrou obuv a jídlo s sebou. Oznámení vycházek v denním tisku ke konci týdne a v houbařských skřínkách ČMK. Telefonické dotazy na čís. 311-31.

Bezplatná houbařská poradna ČMK
v Praze II., Krakovská 1 (I. Charvát) určuje veškeré houby. K poštovním zásilkám z venkova (jako vzorek bez ceny) přiložte kor. lístek se svojí přesnou adresou, kde uveďte datum, naleziště, druh stromů, event. chuť a vůni za syrova atd.

Brno, Kotlářská 2.
Bezplatná houbařská poradna každé pondělí od 17 hod. v botan zahradě, aneb kterýkoliv den u předsedy pplk. A. Procházky v Brně, Kotlářská 30.

Stálá výstavka čerstvých hub v Praze II., Krakovská 1. V Brně, Kotlářská 2. (Botan. zahrada).

Zpráva administrace: Ročník III-1949 vychází o stejném počtu stran jak předešlé ročníky, jen pořadové číslování jednotlivých sešitů se mění.

Vydává Čsl mykologický klub, Praha II. Benátská 2. Administrace: Praha-II, Krakovská 1. Tel. 311-31. Redakce: Praha II, Václavské nám., Nár. museum. Vychází 4X ročně. Předplatné ročně Kčs 60·—. Novinová sazba povolena ředit. pošt a telegrafů pod čís. I A Grc. 2372-OB 1947, ze dne 7. července 1947. — Dohlédací pošt. úřad Praha 022. — Tiskem Otakara Štivína Praha II.